

PRECEDE

Partnerstvo za prihvaćanje i suradnju kroz predškolski odgoj i obrazovanje u Europi

Stanje i problemi u području zaštite dječjih prava, socijalne i zdravstvene skrbi te odgoja i obrazovanja predškolske djece u Republici Hrvatskoj

Situacijska analiza 2016.

Elektroničko izdanje
Centar za civilne inicijative
2016.

Organizacije koje sudjeluju u provedbi projekta PRECEDE

Izdavač
Centar za civilne inicijative

Za izdavača
Mirela Despotović

Autorica izdanja iz 2013. godine
Narcisa Manojlović

Priprema ažuriranog izdanja 2016. godine
Željka Mazzi
Nikolina Turčinović Dupor

Obrada teksta i priprema digitalnog izdanja
Nikolina Turčinović Dupor

Elektroničko izdanje
Centar za civilne inicijative
2016.

Ovaj projekt financiran je sredstvima Europske Unije iz programa IPA CSF.

Stajališta iznesena u ovoj publikaciji isključiva su odgovornost projekta PRECEDE i ni pod kojim se uvjetima ne može smatrati da dokument odražava stajališta Europske unije.

Sadržaj

Struktura situacijske analize	7
I. DIO	7
1. Uvod	7
2. Ciljevi i svrha analize	8
3. Metodologija: opis korištenih izvora podataka i metoda u analizi	8
4. Dobiveni rezultati	9
4.1. Zaštita djece	9
4.1.1. Kratak pregled postojećeg zakonodavstva i promjena	9
Propisi vezani uz zaštitu ljudskih (dječjih) prava.....	9
Propisi vezani uz obitelj i socijalnu skrb.....	10
Propisi o djelovanju organizacija civilnoga društva	10
4.1.2. Primjeri dobre prakse	10
Nacionalni programi protiv nasilja	10
Vijeće za djecu	11
Ured pravobranitelja za djecu	11
Vršnjačko nasilje	12
Nasilje putem interneta i društvenih mreža	12
Prevenција problema u ponašanju djece i mladih	14
Utjecaj pušenja i uživanja alkohola i droga na djecu	15
Pozitivna i negativna uloga televizije u životima djece i kategorizacija TV programa	15
Utjecaj računala i računalnih/video igara na djecu	15
Siromaštvo i socijalno uključivanje	16
Potpore roditeljima i financijske pomoći za djecu	16
Porezne olakšice	17
Rodiljne i roditeljske vremenske i novčane potpore	17
Jednokratna pomoć za djecu	17
Doplatak za djecu	17
Doplatak za dijete s oštećenjem zdravlja	17
Pronatalitetni dodatak	18
Socijalna politika	18
4.1.3. Problemi i izazovi (postojeća istraživanja i podaci prikupljeni u intervjuima ili fokus grupama)	19
4.2. Odgoj i obrazovanje	22
4.2.1. Postojeći zakonski okvir i promjene (ukratko)	22
Zakon i provedbeni propisi iz djelovanja odgoja i obrazovanja	22
4.2.2. Primjeri dobre prakse	23
Zakon o dadiljama	23
Sustav predškolskog odgoja i obrazovanja	24
Programi predškolskog odgoja i obrazovanja	24
Struktura i brojno stanje dječjih vrtića	24
Redoviti i posebni programi	24
Alternativni programi i vrtići	26
Dječji vrtići za djecu nacionalnih manjina	26

Vjerski programi	26
Vježbaonice i centri izvrsnosti	26
Školovanje i s tim povezane obrazovne usluge	27
Objektivna i subjektivna kvaliteta obrazovanja	27
Standardi u djelatnosti odgoja i obrazovanja	28
Mehanizmi praćenja i nadzora u djelatnosti obrazovanja	29
Akreditiranje nositelja i programa stručnog usavršavanja u djelatnosti obrazovanja	29
Studiji u Republici Hrvatskoj	29
4.2.3. Problemi i izazovi (postojeća istraživanja i podaci prikupljeni u intervjuima ili fokus grupama).....	29
Ostvareni obuhvat djece predškolske dobi	29
Dostupnost obrazovanja	30
4.3. Zdravstveni sustav	30
4.3.1. Postojeći zakonski okvir i promjene (ukratko).....	30
Propisi vezani uz zaštitu zdravlja	30
4.3.2. Primjeri dobre prakse.....	31
Zdravstvene usluge	31
Djelatnost zdravstvene zaštite dojenčadi i male djece	31
Cijepljenje	32
Djeca s teškoćama u razvoju	32
Standardi u djelatnosti zdravstvene i socijalne skrbi	33
4.3.3. Problemi i izazovi (postojeća istraživanja i podaci prikupljeni u intervjuima ili fokus grupama).....	33
5. Preporuke za usklađivanje zakonodavstva i praksi poštivanja različitosti i izgradnje mira kroz aspekte ECD u Hrvatskoj	35
Institucije za podršku razvoju nevladinih organizacija	35
Mjerila i kriteriji financiranja rada udruga	36
Kriteriji propisani dokumentima državnih tijela	36
Nadzor nad radom udruga	37
Mjerila vrednovanja rada udruga	38
6. Zaključne napomene: kratke poruke koje ukazuju na glavne rezultate analize	39
Postignuća u praksi i buduće perspektive	39
Ljudi i organizacije	40
Pravobranitelj/ica za djecu	40
Organizacije civilnoga društva	40
Istraživački instituti	40
II. DIO: privremene preporuke	41
A. Vještine i znanja nevladinih organizacija za politiku i praksu istraživanja	41
B. Vještine i znanja za politiku praćenja i vrednovanja	41
C. Vještine i znanja za zagovaranje i lobiranje	41
D. Razvijanje i testiranje alata	41
E. Izgradnja kapaciteta za organizacije civilnoga društva	42
7. Popis literature	42
Zakoni i provedbeni propisi	42
Ustav i ustavni zakoni	42
Zakoni	42

Provedbeni propisi	44
Strateški dokumenti i s njima povezani izvještaji	46
Kurikulumi i programi	48
Statističko-analitička izvješća	49
Knjige, priručnici, zbornici, časopisi, znanstveni i stručni članci	50
Internetske stranice izabranih institucija	59
DODATAK	61
Sastanak i mišljenje fokus grupe.....	61

Stanje i problemi u području zaštite dječjih prava, socijalne i zdravstvene skrbi te odgoja i obrazovanja predškolske djece u Republici Hrvatskoj

Situacijska analiza 2016.

Struktura situacijske analize

I. DIO

1. Uvod

Predškolski odgoj i obrazovanje odnosi se na razvoj, obrazovanje i brigu o djeci predškolske dobi, a bavi se i treba se baviti i djetetom i okruženjem u kojem ono živi i raste – brigom o razvoju, ishrani, komunikaciji, igri, zdravlju, sigurnosti, socijalizaciji, sudjelovanju i neformalnom i formalnom učenju.

Prihvatanje različitosti i mirotvorstvo za nas je niz aktivnosti koje mogu pomoći u izgradnji inkluzivnog društva u kojem djeca i odrasli poštuju različitost. To uključuje izgradnju sposobnosti za učenje empatije i iskorjenjivanje predrasuda kako bi se ojačala rodna jednakost i promoviralo jednako uključivanje osoba različitih vjeroispovijesti, sposobnosti, etničke, društvene i ostalih pripadnosti. Mirotvorstvo shvaćamo kao proces razrješavanja sukoba i uspostave održivog mira. Ipak, definicija mirotvorstva koju koristimo u ovom programu šira je od prevencije nasilja i odnosi se na širenje pravde, jednakosti i harmonije.

Republika Hrvatska potpisala je i ratificirala većinu temeljnih međunarodnih ugovora UN-a o zaštiti ljudskih prava te usvojila brojne zakone koji se odnose i na zaštitu ljudskih prava, donijela akcijske planove i programe te osnovala brojne institucije za zaštitu ljudskih prava. Republika Hrvatska je stranka brojnih instrumenata Ujedinjenih naroda na području ljudskih prava, uključujući i one povezane s pravima djeteta. Uz Konvenciju o pravima djeteta iz 1989. godine koju je preuzela danom svog osamostaljenja (8.10.1991. godine), također je od iste godine stranka UNESCO-ve Konvencije protiv diskriminacije u obrazovanju iz 1960. godine.

PRECEDE je projekt usmjeren na izgradnju mira i pomirenje kroz predškolski rad s djecom na Zapadnom Balkanu i Europi, a provodi je mreža organizacija civilnoga društva iz sedam europskih zemalja: Early Years – organizacija za malu djecu iz Sjeverne Irske, UK; Partnerë për Fëmijët iz Albanije; Balkan Sunflowers iz Kosova; Centar za civilne inicijative (CCI) iz Hrvatske; Prva detska ambasada vo svetot - Megjashi iz Makedonije; Djeca prije svega iz Crne Gore, i Pomoć deci iz Srbije.

PRECEDE uključuje sve javne i privatne ustanove, organizacije, nevladine udruge, stručnjake, donositelje politika, djecu i njihove obitelji, pružatelje usluga, praktičare i lokalne zajednice.

2. Ciljevi i svrha analize

Prikaz normativnog okvira i stanja zaštite prava i dobrobiti djece u Republici Hrvatskoj koji se izlaže u ovom radu namijenjen je planiranju te provođenju aktivnosti u sklopu projekta PRECEDE i oslanjanju se i podupiru ciljeve projekta.

Glavni cilj PRECEDE mreže je ojačati kapacitete udruga s područja zemalja članica mreže i poduprijeti procese prihvaćanja, izgradnje mira, suradnje i poštivanja različitosti kroz predškolski odgoj i obrazovanje te je ova ažurirana situacijska analiza pružila potporu u smislu pružanja informacija potrebnih za rad i izradu pojedinih strategija, fokus grupa, istraživanja, a također će poslužiti kao presjek sadašnjeg trenutka u zakonodavnom, institucionalnom i društvenom okruženju i okviru te tako biti izvor i literatura za daljnji rad na ovom području.

Jednako tako, ova će situacijska analiza poslužiti za komparaciju podataka o zakonodavstvu i društvenom okruženju te javnim politikama u zemljama uključenima u PRECEDE mrežu kako bi se ostvarilo povezivanje i jednostavnije ujednačavanje normi koje se odnose na poštovanje i prihvaćanje različitosti i izgradnju mira.

Situacijska analiza svake od zemalja uključenih u PRECEDE mrežu bit će alat u pripremi i poboljšanju zagovaračkih aktivnosti koji će pridonijeti ostvarenju glavnog projektnoga cilja i ostalim ciljevima koji se odnose na osnaživanje, razvijanje alata i povećanje kvalitete u djelovanju lokalnih organizacija civilnoga društva i ustanova koje djeluju na području predškolskog odgoja i obrazovanja.

3. Metodologija: opis korištenih izvora podataka i metoda u analizi

Metodom *desk researchinga* prikupljeni su dokumenti za potrebe analize nacionalnih politika, strategija i programa, čiji je popis naveden u literaturi, nastojeći osigurati pregled relevantnih zakonskih i provedbenih dokumenata koji su povezani s temom ovog izvještaja. Obuhvaćeni su i raspoloživi aktualni strateški dokumenti, nacionalni planovi i programi koji se odnose na djecu i mlade, zaštitu dječjih prava i borbu protiv nasilja i diskriminacije, koji razrađuju mjere i aktivnosti koje se koordiniraju i prate na razini mjerodavnih ministarstava i ugrađuju u praksu odgojno-obrazovnih ustanova i drugih organizacija koje provode programe namijenjene djeci. Radi uvida u probleme i potrebe u praksi odgoja i obrazovanja male djece, iz sekundarnih izvora koji su također naznačeni u literaturi načinjen je i pregled istaknutijih projekata i programa unazad posljednjih 20 godina kojima se djelovanjem dječjih vrtića, osnovnih i srednjih škola te nevladinih organizacija nastojalo utjecati na prevladavanje sukoba, miroljubivost, prihvaćanje različitosti i poštivanje ljudskih prava, u sklopu kojih je razvijen i jedan broj priručnika. Iz istog razloga obuhvaćen je i brzi (djelomični) pregled dostupnih znanstvenih istraživanja i stručnih radova o analiziranoj temi, publiciranih u knjigama, časopisima i elektronskim izvorima.

Metodom fokus grupa i individualnim kontaktima s osobama koje su identificirane kao upućeni izvori podataka, prikupljene su njihove iskustvene informacije, prosudbe i sugestije vezane uz predmet ove analize i razvoj projekta, služeći se polustrukturiranim upitnikom; pitanja koja su s njima razmatrana, ovisno o području njihovog bavljenja, nalaze se u prilogu izvještaja.

4. Dobiveni rezultati

4.1. Zaštita djece

4.1.1. Kratak pregled postojećeg zakonodavstva i promjena

Propisi vezani uz zaštitu ljudskih (dječjih) prava

- Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina (Narodne novine 155/02, 47/10 i 80/10, 93/11)
- Zakon o suzbijanju diskriminacije (Narodne novine 85/08 i 112/12)
- Zakon o pučkom pravobranitelju (Narodne novine 76/12)
- Zakon o pravobranitelju za djecu (Narodne novine 96/03)
- Zakon o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (Narodne novine 107/07)
- Zakon o ravnopravnosti spolova (Narodne novine 82/08)
- Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola (Narodne novine 92/14)
- Kazneni zakon (Narodne novine - pročišćeni tekst, 125/11 i 144/12, 56/15, 61/15)
- Zakon o kaznenom postupku (Narodne novine 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, pročišćeni tekst, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13 i 152/14)
- Zakon o sudovima za mladež (Narodne novine 84/11, 143/12, 148/13 i 56/15)
- Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine 137/09, 14/10 i 60/10)
- Zakon o Nacionalnom preventivnom mehanizmu za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja (Narodne novine 18/11, 33/15)
- Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći (Narodne novine 143/13)
- Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica (Narodne novine 83/02 i 73/13)
- Zakon o azilu (Narodne novine 79/07, 88/10 i 143/13)
- Zakon o strancima (Narodne novine 130/11 i 74/13)
- Zakon o zaštiti osobnih podataka (Narodne novine 106/12)
- Zakon o radu (Narodne novine 93/14)
- Zakon o medijima (Narodne novine 59/04, 84/11 i 81/13)
- Zakon o elektroničkim medijima (Narodne novine 153/09, 84/11, 94/13 i 136/13)
- Zakon o Hrvatskoj radioteleviziji (Narodne novine 137/10 i 76/12)
- Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje (Narodne novine 133/12)
- Zakon o Nagradi za promicanje prava djeteta (Narodne novine 96/03 i 33/05)
- Pravilnik o nagradi za promicanje prava djeteta (Narodne novine 111/05)
- Pravilnik o načinu izvršavanja kazne maloljetničkog zatvora u kaznenom i prekršajnom postupku (Narodne novine 57/13)
- Pravilnik o sadržaju obvezne evidencije i izvješća, načina prikupljanja, obrade i pohrane statističkih podataka iz područja primjene Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine 105/11)
- Pravilnik o minimalnim uvjetima za pružanje socijalnih usluga (Narodne novine 40/14)
- Pravilnik o načinu postupanja odgojno-obrazovnih radnika školskih ustanova u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima (Narodne novine 132/13)

Propisi vezani uz obitelj i socijalnu skrb

- Obiteljski zakon (Narodne novine 03/15)
- Zakon o udomiteljstvu (Narodne novine 90/11 i 78/12)
- Zakon o doplatku za djecu (Narodne novine 94/01, 138/06, 107/07, 61/11, 112/12 i 82/15)
- Zakon o roditeljskim i roditeljskim potporama (Narodne novine 85/08, 110/08, 34/11, 54/13 i 152/14)
- Zakon o socijalnoj skrbi (Narodne novine 157/13, 152/14, 99/15 i 52/16)
- Zakon o dadiljama (Narodne novine 37/13)
- Pravilnik o uvjetima i postupku ostvarivanja prava na stanku za dojenje djeteta, prava na dopust trudne radnice, prava na dopust radnice koja je rodila i prava na dopust radnice koja doji dijete (Narodne novine 112/11)

Propisi o djelovanju organizacija civilnog društva

- Zakon o udrugama (Narodne novine 74/14)
- Zakon o volonterstvu (58/07 i 22/13)
- Zakon o savjetima mladih (41/14)
- Kodeks pozitivne prakse, standarda i mjerila za ostvarivanje financijske potpore programima i projektima udruga (Narodne novine 16/07)
- Kriteriji za utvrđivanje financijske potpore za programe nevladinih udruga i ustanova nacionalnih manjina (Narodne novine 129/09, 70/11 i 123/14)
- Metodologija praćenja ostvarivanja programa nevladinih udruga i ustanova nacionalnih manjina (Narodne novine 129/09 i 70/11)

4.1.2. Primjeri dobre prakse

Nacionalni programi protiv nasilja

Posvećenost zaštiti prava djece određena je Ustavom RH, Konvencijom o pravima djeteta koju je Republika Hrvatska ratificirala 1991. godine, te ratificiranim protokolima i Nacionalnim strategijama kojima se ojačava sustav zaštite prava djece.

Početak 2016. godine usvojena je nova Strategija Vijeća Europe za prava djeteta od 2016. do 2021.

Strategija ističe pet glavnih ciljeva i područja u kojima je potrebno zajamčiti prava svakom djetetu i dosegnuti svako dijete.

To su:

1. Jednake mogućnosti za svu djecu;
2. Sudjelovanje sve djece;
3. Život bez nasilja za svu djecu;
4. Pravosuđe prilagođeno djetetu - za svu djecu;
5. Dječja prava u digitalnom okružju.

U 2015. godini usvojena je Nacionalna strategija za prava djece od 2014. do 2020., koja predstavlja multidisciplinarni okvir koji treba biti integriran u sve ostale nacionalne, regionalne, lokalne i sve ostale dokumente te neposredno djelovanje koji se odnose na djecu i primjenu Konvencije o pravima djeteta. Nacionalna strategija se fokusira na četiri

glavna cilja - unaprjeđenje i osiguravanje usluga prilagođenih djeci u pravosuđu, zdravstvu, socijalnoj skrbi, obrazovanju, sportu, kulturi, na otklanjanju svih oblika nasilja nad djecom te osiguranje prava djece u ranjivim situacijama, kao i aktivno sudjelovanje djece.

U Strategiji se ističe važnost osiguravanja okolnosti za optimalan rani razvoj sve djece, a posebno osjetljivih skupina kao što su npr. djeca Roma, djeca s posebnim potrebama, djeca iz siromašnih obitelji i omogućiti dostupnost primjerenih programa ovim skupinama i njihovim roditeljima odnosno skrbnicima.

Strategijom se predviđa izrada provedbenih programa za razdoblja od dvije-tri godine planira izrada provedbenih programa s ciljanim aktivnostima usmjerenim unapređivanju ostvarivanja prava djece.

Vijeće za djecu

Vijeće za djecu je savjetodavno tijelo Vlade, osnovano još 1998. godine, a sada djeluje pri Ministarstvu socijalne politike i mladih. Zadaća Vijeća za djecu je trajno pratiti ostvarivanje temeljnog nacionalnog strateškog dokumenta na području zaštite i promicanja prava djece u Republici Hrvatskoj te koordinirati i usklađivati rad državnih i tijela pri ostvarivanju planiranih mjera i aktivnosti. Vijeće je usvojilo. Vijeće za djecu prati i druge međunarodne akte koji se odnose na zaštitu i promicanje prava djece, sudjeluje u izradi nacrti i zakona i drugih propisa, predlaže Vladi financiranje pojedinih programa značajnih za djecu. Osim toga, Vijeće za djecu osniva Povjerenstvo za prevenciju poremećaja u ponašanju djece i mladih te osniva Nacionalno etičko povjerenstvo za istraživanja s djecom.

Vijeće za djecu podnosi godišnje izvješće o provedbi Nacionalne strategije za prava djece. Povodom obilježavanja dana prihvaćanja Konvencije o pravima djeteta u RH dodjeljuju se godišnje Nagrade za promicanje prava djeteta fizičkim i pravnim osobama za iznimna postignuća u zaštiti dobrobiti, prava i interesa djece.

Ured pravobranitelja za djecu

Ured pravobranitelja za djecu u Republici Hrvatskoj je osnovan 2003. godine sa zadaćom da štiti, prati i promiče prava i interese djece na temelju Ustava RH, međunarodnih ugovora i zakona. Svake godine pravobranitelj za djecu podnosi godišnje izvješće u kojem su sadržan rad i aktivnosti pravobraniteljice te analize i podatke o prijavljenim povredama dječjih prava tijekom prethodne godine. Osim toga vrlo aktivno sudjeluje u kreiranju politika od najbolje interesa za svu djecu kroz organiziranje i sudjelovanje na mnogim stručnim skupovima i konferencijama na domaćoj i međunarodnoj razini.

U 2015. godini, između ostalog, Ured pravobraniteljice za djecu organizirao godišnju konferenciju predstavnika Pravobraniteljstava za djecu iz zemalja Jugoistočne Europe. Tema konferencije je bila "Prava djeteta - između interesa roditelja i dužnosti države", a glavna tema konferencije bila je rasprava o tome kako ostvariti prava djeteta i njegov najbolji interes onda kad se čini da je interes roditelja u suprotnosti s interesom djeteta i s obvezama države u zaštiti djetetove dobrobiti. Izbor ove teme potaknule su pojave poput snažnih protivljenja nekih roditelja obveznom cijepljenju djece te 'kampanje' protiv cijepljenja.

Kazneno djelo nasilja u obitelji uvedeno je u kaznenopravni sustav Republike Hrvatske Kaznenim zakonom (Narodne novine 125/11, 144/12, 56/15 i 61/15).

Pomoć žrtvama kaznenih djela pružaju zdravstvene i socijalne službe. Žrtvama nasilja veliku pomoć također pružaju mnogobrojne udruge, napose ženske (davanje korisnih informacija, savjetodavne pomoći i drugi oblici pomoći).

U svibnju 2016. održana je međunarodna konferencija na temu "Djeca čiji su roditelji u sukobu sa zakonom: Što je najbolji interes i kako ga ostvariti?" Na konferenciji je sudjelovalo 200 sudionika iz 22 zemlje, a konferenciju je organizirala Pravobraniteljica za djecu RH i Međunarodna organizacija COPE (Children of Prisoners Europe).

Odredbama Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji, za razdoblje od 2011. do 2016. godine nadležna se tijela zadužuju na poduzimanje potrebnih aktivnosti u cilju zaštite žrtava nasilja u obitelji što predstavlja nadogradnju uspostavljenog sustava zaštite žrtava nasilja u obitelji.

Isto tako, na snazi su i odredbe Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji (2005. i 2006.) koji sadrži niz precizno određenih mjera nadležnih tijela u njihovom postupanju te oblike, sadržaj i način suradnje tijela koja sudjeluju u otkrivanju i suzbijanju nasilja i pružanju pomoći i zaštite osobi izloženoj bilo kojem obliku ili modalitetu nasilja u obitelji (policija, centri za socijalnu skrb, zdravstvene i odgojno-obrazovne ustanove, pravosudna tijela).

Vršnjačko nasilje

Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima (2004.) sadrži obveze nadležnih državnih tijela i drugih čimbenika i općeprihvaćenu definiciju nasilja koja obuhvaća tzv. "vršnjačko nasilje", a ono uz događaje s elementima kažnjivih djela (kaznena djela i/ili prekršaji), obuhvaća i događaje "sukoba" u kojima nisu ostvarena obilježja nekog kaznenog djela. Protokol je pridonio rješavanju nejasnoća vezanih uz pojam "nasilja među djecom i mladima" i primjerenijem postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima.

Jedno od istraživačkih područja u istraživanju: Djeca i mladi u društvenom okruženju - Ponašanje u vezi sa zdravljem u djece školske dobi (Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2011.), uključilo je i pitanja vezana uz nasilje među učenicima, isključujući dječje svađe, sukobe ili tučnjave među djecom podjednake snage i sposobnosti, kao i zadirkivanje na prijateljski i šaljiv način.

Istraživanja su ukazala na činjenicu da djeca koja su uvučena u nasilje, bilo kao žrtve ili nasilnici, pokazuju više psihosomatskih simptoma, nego što je uobičajeno u toj dobi poput glavobolje, bolova u trbuhu, nervoza, smetnji sna i sl.

Nasilje putem interneta i društvenih mreža

Stručnjaci Poliklinike za zaštitu djece grada Zagreba i Hrabrog telefona proveli su veliko nacionalno istraživanje o iskustvima i ponašanjima djece na internetu i na društvenoj mreži Facebook te o povezanosti tih iskustava s njihovim emocionalnim karakteristikama, ponašanjima i odnosima s vršnjacima, na što ih je potaknula sve veća prisutnost elektroničkog vršnjačkog nasilja. Istraživanje je provedeno na uzorkom od 1489 djece i mladih u dobi od 11 do 18 godina. Rezultati istraživanja su da elektroničko vršnjačko nasilje (*cyberbullying*) uključuje različita ponašanja pojedinaca ili grupa koji putem Interneta ili mobitela ponavljano komuniciraju na neprijateljski ili agresivan način, s namjerom uzrokovanja štete ili neugode drugima. Ovi rezultati govore da svako peto dijete izjavljuje da je nekoliko puta ili često primalo uvredljive poruke ili komentare putem Facebooka, 46% djece je to doživjelo barem jedanput, a 9% djece priznaje da je to više puta činilo.

Kampanja "Ne govoru mržnje na Internetu" se provodila od rujna 2013. do prosinca 2014. godine kojom se Ministarstvo socijalne politike i mladih priključilo *on-line* kampanji Vijeća Europe. Cilj kampanje je bio podizanje svijesti o rizicima i štetnosti govora mržnje na Internetu za demokraciju i ljudska prava.

U uredu Pravobraniteljice za djecu praćenje nasilja putem mobitela odvija se kroz četiri područja: nasilje među djecom putem mobitela, nasilje odraslih nad djecom, nasilje djece nad odraslima i štetne sadržaje za djecu. Ocjenjuje se da odrasli, posebice roditelji i učitelji, još uvijek ne shvaćaju nasilje putem mobitela jednako ozbiljnim kao nasilje kroz izravni kontakt.

Centar za mirovne studije je u prosincu 2014. godine izdao publikaciju Prikaz rezultata istraživanja o vršnjačkom nasilju i pregled programa prevencije vršnjačkog nasilja pod nazivom "Nasilje ostavlja tragove – zvoni za nenasilje". Istraživanjem je provedeno među učenicima i stručnim suradnicima i nastavnicima u 18 škola s područja Grada Zagreba, zapadne Slavonije i Like i obuhvaćalo je 700 ispitanika s ciljem ispitivanja percepcije nasilja.

Udruga roditelja "Korak po korak" je suradnik na projektu kojeg provodi Konfederacija obiteljskih organizacija Europske unije (COFACE), te je na hrvatski jezik prevela i prilagodila "DelateCyberbillying app" Priručnik za učitelje. Više na www.udrugaroditeljakpk.hr

Udruga roditelja Korak po korak provodi od 2000. godine program Prevencija zlostavljanja djece i mladih primjenom CAP programa. Osnovni CAP program namijenjen je djeci od 6 do 12 godina. U razdoblju od 2000. Do 2013. Program se provodio u 17 županija, a obuhvatio je 65.787 djece, 44.545 roditelja i 5.612 djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova.

Na zakonodavnoj razini zaštite djece, uočene prepreke u ostvarivanju zaštite djece su nepoznavanje i nepoštovanje zakonskih odredbi, odbacivanje kaznenih prijava, različito postupanje policije i pravosudnih tijela te, u prethodnom Kaznenom zakonu, nedostatak posebne odredbe o inkriminaciji nasilja nad djecom putem računalnog sustava ili mreže, čime se dodatno krše prava djeteta.

I prema Obiteljskom zakonu (Narodne novine 103/15) svaki građanin je dužan obavijestiti Centar za socijalnu skrb, odnosno policiju ili druge institucije koje su također dužne obavijestiti Centar za socijalnu skrb. Policijske uprave/policijske postaje i centri za socijalnu skrb su ustanove koje će prijavu ispitati i poduzeti mjere kako bi djeci pružili zaštitu od nasilja.

Od 1. siječnja 2013. godine u Hrvatskoj je na snazi već spomenuti novi Kazneni zakon, čija je važna novina to što se među seksualnim deliktima navodi inkriminacija mamljenja djece za zadovoljenje spolnih potreba tzv. *grooming*, kao kazneno djelo koje je uvedeno sukladno Konvenciji Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja od strane odraslih osoba koje su početno upoznali putem telefona, *chatrooma*, različitih igara i sl.

Ministarstvo unutarnjih poslova je pokrenulo niz preventivnih aktivnosti, u sve su škole uvedeni programi koji filtriraju i blokiraju neprikladne internetske poruke i stranice, a UNICEF-ov Ured za Hrvatsku od 2008. godine provodi javnu kampanju "Prekini lanac" te program prevencije elektroničkog zlostavljanja u školama.

U okviru kampanje izdan je i Priručnik programa prevencije elektroničkog zlostavljanja te je provedeno istraživanje (informacije dostupne na <http://www.prekinilnac.org>). U Hrvatskoj je osnovan i Centar za sigurniji Internet (www.sigurnijiiinternet.hr), s ciljem zajedničkog

promicanja informatičke i računalne sigurnosti te prijave nezakonitih radnji. Svake godine obilježava se Dan sigurnijeg interneta u kojem svojim radovima sudjeluju brojni učenici.

Prevenција problema u ponašanju djece i mladih

U Hrvatskoj posebno valja spomenuti Polikliniku za zaštitu djece grada Zagreba (Đorđićeva 26, Zagreb, <http://www.poliklinika-djeca.hr>) kao specijaliziranu zdravstvenu ustanovu. Poliklinika je započela s radom 2002. godine, financira se iz sredstava grada Zagreba, ali prima i djecu i roditelje sa šireg područja Hrvatske.

Osnovna svrha Poliklinike za zaštitu djece Grada Zagreba je pružanje psihološke, socijalne, psihijatrijske, defektološke i pedijatrijske pomoći djeci s različitim traumatskim iskustvima, kao i njihovim roditeljima, kako bi se bolje i uspješnije nosili s posljedicama ovih iskustava. Ovo prvenstveno uključuje seksualno, fizički i emocionalno zlostavljanje te zanemarenu djecu. Uz dijagnostičku i forenzičnu obradu, stručnjaci Poliklinike pružaju individualni i grupni savjetodavni rad i podršku djeci i roditeljima. U okviru svog područja djelovanja, Poliklinika također organizira i provodi edukaciju, superviziju i stručno usavršavanje za stručnjake u ustanovama uključene u problematiku zlostavljanja.

Hrvatska je 2011. godine započela provedbu nacionalne kampanje u okviru kampanje Vijeća Europe u cilju zaustavljanja seksualnog zlostavljanja djece pod nazivom "Jedno od pet".

Regionalna mreža CRONSEE (Children's Rights Ombudpersons' Network in South and Eastern Europe) je osnovala platformu za stručnjake koji rade s djecom Child Protection Hub, kao mrežu za uzajamnu potporu stručnjaka, koja omogućuje pristup najrazličitijim stručnim sadržajima o djeci, dječjim pravima, istraživanjima, webinarima, literaturi, studijama slučajeva i drugim vrijednim izvorima o djeci. Više na: <http://childhub.org>.

Stupanjem na snagu Zakona o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji (Narodne novine 143/12), koji se u medijima najavljuje kao "registar pedofila", koji se od 2013. godine vodi u Ministarstvu pravosuđa kao statistički poddio kaznene evidencije pravomoćno osuđenih osoba za kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta. Nacionalnim programom zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje od 2013. do 2016. godine, u sklopu cilja: Razvoj zaštitnog okuženja radi smanjivanja rizika različitih oblika zlostavljanja djece, kao jedna od provedbenih mjera predviđeno je redovito ažuriranje i unaprjeđivanje Nacionalnog registra počinitelja seksualnog nasilja nad djecom. Nositelji su Ministarstvo pravosuđa i Ministarstvo unutarnjih poslova, a pokazatelji provedbe bit će uspostavljen informatički nacionalni registar počinitelja i seksualnog nasilja nad djecom te ažuran unos podataka u nacionalni registar.

Na ovaj način stvorili su se uvjeti za poboljšanje zaštite djece. Registar nije javan, a informaciju o konkretnoj osobi mogu dobiti poslodavci koji zapošljavaju osobe u izravnom kontaktu s djecom.

U Trećem i četvrtom periodičnom izvješće Republike Hrvatske po članku 44., stavak 1., točka Konvencije o pravima djeteta Odboru za prava djeteta (2010.) nailazimo na podatak da je u pojedinim kaznionicama pokrenut Pilot projekt tretmana počinitelja delikata protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa, čime je započet sustavni tretman počinitelja spolnih delikata s ciljem prevencije daljnjih napada na djecu (Child Assault Prevention).

Utjecaj pušenja i uživanja alkohola ili droga na djecu

Od 1995. godine Hrvatska svake četiri godine sudjeluje u Europskom istraživanju o pušenju, alkoholu i drogama među učenicima (engl. European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs, ESPAD), koje prikazuje usporedbu trendova i promjena rizičnih ponašanja mladih iz 30 europskih zemalja. Uzorak čine adolescenti koji u godini istraživanja navršavaju 16 godina.

U svim dosad provedenim ESPAD istraživanjima mladi u Hrvatskoj pušili su više od prosjeka ESPAD zemalja, a prema najnovijim rezultatima (ESPAD, 2011.) zauzimamo visoko treće mjesto. Što se tiče konzumiranja alkoholnih proizvoda kod adolescenata, Hrvatska je prije bila daleko ispod europskog prosjeka, no prema najnovijem ESPAD istraživanju mladi u Hrvatskoj također se nalaze u gornjoj trećini ljestvice po učestalosti pijenja. Zabrinjavajuće je da neka djeca počinju piti alkohol već s 11 godina te da više od 90% srednjoškolaca pije. O razmjerima problema govori i podatak da se u Hrvatskoj s liječenjem od alkoholizma započinje u dobi od prosječno 26 godina, a u Europi s prosječne 33 godine.

Pozitivna i negativna uloga televizije u životima djece i kategorizacija TV programa

Odredbama Zakona o elektroničkim medijima (Narodne novine 153/09, 84/11, 94/13 i 136/13) zabranjeni su programski sadržaji koji mogu ozbiljno ugroziti fizički, mentalni ili moralni razvoj maloljetnika, posebno oni koji uključuju pornografiju ili bezrazložno nasilje.

Djeca i maloljetnici posebno su zaštićeni odredbama Zakona o elektroničkim medijima i odredbama Pravilnika o zaštiti maloljetnika u elektroničkim medijima kojim se zabranjuje objavljivanje informacije kojom se otkriva identitet djeteta do 18 godine života uključenog u slučajeve bilo kojeg oblika nasilja, bez obzira je li svjedok, žrtva ili počinitelj ili je dijete pokušalo ili izvršilo samoubojstvo, kao i iznositi pojedinosti iz djetetovih obiteljskih odnosa i privatnog života.

Kao nositelj planirana je Agencija za elektroničke medije, kao sunositelj Agencija za zaštitu osobnih podataka u suradnji s pravobraniteljicom za djecu, a pokazatelji provedbe bit će broj izvršenih nadzora i izrečenih mjera koji se odnose na zaštitu prava djece u elektroničkim medijima.

U Trećem i četvrtom periodičnom izvješće Republike Hrvatske po članku 44., stavak 1., točka Konvencije o pravima djeteta (2010.) ističe se velika uloga i odgovornost Hrvatske televizije kao javnog nacionalnog televizijskog medija u proizvodnji i objavljivanju emisija namijenjenih odgoju i obrazovanju djece i mladeži. Pojedine emisije ciljano obrađuju teme zlostavljane djece, prava nacionalnih manjina, seksualnih prava, prava na zdrav okoliš, obrazovanje, zdravstvene skrbi i drugih prava djece.

Utjecaj računala i računalnih/video igara na djecu

Hrvatska se u odnosu prema drugim zemljama nalazi na samom vrhu ljestvice u gledanju televizije, ali se u odnosu na prijašnja istraživanja udio djece koja televiziju gledaju četiri i više sati dnevno ipak smanjio. Udjel djece koja koriste računalo tri i više sati dnevno je, naprotiv, porastao, kao i udio djece koja višesatno igraju igrice.

Istraživanje ukazuje na zdravstvene i socijalne posljedice te pojave, sugerirajući ograničavanje vremena pred ekranom na dva sata dnevno i komentiranje kontroverznih sadržaja s djecom i adolescentima, kao moguće zaštitne faktore.

Siromaštvo i socijalno uključivanje

Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju (dalje: JIM) koji su Vlada i Europska komisija potpisale 2007. godine, među prioritetima navodi i one koji neposredno utječu na smanjenje siromaštva i unaprjeđivanje položaja djece kao što je: proširenje obuhvata srednjeg i visokog obrazovanja i to kroz širenje obveznog obrazovanja, bolje praćenje i sprečavanje odustajanja od škole (prekida školovanja), odnosno poticanje završavanja obrazovanja radi stjecanja osposobljenosti za rad, proširenje mreže socijalnih usluga za djecu, posebice u ruralnim područjima, izrada plana deinstitucionalizacije usluga za djecu, poticanje ulaganja u ustanove dječjeg odgoja i obrazovanja i drugo.

U svom Izvješću za 2015. godinu pravobraniteljica za djecu ističe kako posljedice siromaštva imaju dugoročan učinak o socijalne isključenosti i smanjenja šanse za puni dječji razvoj.

UNICEF za Hrvatsku je tijekom 2015. godine predstavio preporuke stručnjaka proizišle iz UNICEF-ovog istraživanja o siromaštvu djece predškolske dobi. Pravobraniteljica za djecu je u svom izvješću istaknula potrebu sustavnog ulaganja u djecu, a Hrvatska je u skladu s Konvencijom o pravima djeteta dužna osigurati odgovarajuću društvenu brigu od rane dobi. U Hrvatskoj ostvarenje brojnih dječjih prava ovisi najviše o materijalnoj situaciji u obitelji jer mnogi roditelji gube posao, velik je broj i onih koji rade a ne primaju plaću, budućnost im je neizvjesna, a statistike govore da su u situacijama neimaštine višestruko izloženija roditeljskom nasilju i zanemarivanju.

U lipnju 2016. godine održan je okrugli stol na temu "Siromaštvo i nejednakost u društvu – izazov za održivi razvoj na kojoj su prezentirani globalni ciljevi održivog razvoja do 2030. godine, te izlaganja o nejednakosti i socijalnoj politici, novim socijalnim rizicima, te urbanom i ruralnom siromaštvu u RH. U Hrvatskoj djeluje Hrvatska mreža protiv siromaštva koja je članica Europske mreže protiv siromaštva, s ciljem promoviranja socijalne pravde i borbe za ljudska prava osoba s iskustvom siromaštva te putem medija podizati svijest o siromaštvu i socijalnoj isključenosti.

U Nacionalnom programu zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje od 2013. do 2016. godine ističe se da bi u sljedećem razdoblju trebalo razmotriti ratificiranje revidirane Europske socijalne povelje, s obzirom da se nalazi važnim jačati socijalnu politiku na svim razinama društva te osigurati učinkovitost osnovnih socijalnih prava kao jednog od temeljnih dokumenata za postizanje društva solidarnosti i socijalne pravde.

Potpore roditeljima i financijske pomoći za djecu

U Republici Hrvatskoj obitelj zauzima najvažnije mjesto u hijerarhiji društvenih vrijednosti, a podrška obitelji i zaštita prava djece jedna su od temeljnih vrijednosti hrvatskog društva.

Prema Ustavu Republike Hrvatske (Narodne novine 85/10 - pročišćeni tekst), obitelj je pod posebnom zaštitom države. Uređenje obiteljskih odnosa prema Obiteljskom zakonu (Narodne novine 103/15) temelji se na načelima ravnopravnosti žena i muškaraca te uzajamnog poštovanja i pomaganja svih članova obitelji; dobrobiti i prava djeteta te odgovornosti oba roditelja za podizanje i odgoj djeteta; primjerene skrbničke zaštite djeteta bez roditeljske skrbi i odrasle osobe lišene poslovne sposobnosti.

Godine 2003. Vlada Republike Hrvatske donijela je Nacionalnu obiteljsku politiku. Mjere sadržane u tom dokumentu usmjerene su na demografska kretanja, tržište rada i obitelj, usluge obitelji, afirmaciju roditeljstva, zdravstvenu zaštitu roditelja, dojenčadi i male djece,

obiteljske povlastice, obiteljsko-pravnu zaštitu obitelji i djece te na organizaciju obiteljske politike. Ministarstvo socijalne politike i mladih Republike Hrvatske je osnovalo radnu skupinu za izradu Nacrta prijedloga nove Nacionalne obiteljske politike čiji su članovi stručni i znanstveni suradnici, predstavnici državnih tijela i organizacija civilnog društva.

Porezne olakšice

Zakonom o porezu na dohodak (Narodne novine 177/04, 73/08, 80/10, 114/11, 22/12, 144/12, 43/13, 120/13, 125/13, 148/13, 83/14 i 143/14) u odnosu na raniji Zakon povišeni su iznosi osobnog odbitka (neoporezivog dijela osobnog dohotka koji iznosi 2.600,00 kuna) za uzdržavanu djecu: za 0,5 osnovnoga osobnog odbitka za prvo dijete, 0,7 za drugo, 1,0 za treće, 1,4 za četvrto, 1,9 za peto itd. te odbici za djecu s invaliditetom.

Rodiljne i roditeljske vremenske i novčane potpore

Zakon o rodiljnim i roditeljskim potporama (Narodne novine 85/08, 110/08, 34/11, 54/13 i 152/14) promiče kvalitetno roditeljstvo, sigurno i odgovorno podizanje željenog broja djece, ravnopravnost spolova te mogućnost većeg sudjelovanja očeva u skrbi za djecu. Zakon se odnosi na roditelje, posvojitelje, skrbnike, udomitelje ili druge fizičke osobe kojima je maloljetno dijete odlukom nadležnog tijela povjereno na čuvanje i odgoj te se pod jednakim uvjetima primjenjuje na bračnu ili izvanbračnu zajednicu.

Jednokratna pomoć za djecu

Jednokratna pomoć za opremu svakog novorođenog djeteta iznosi 70% proračunske osnovice. Pomoć isplaćuje nadležna ispostava Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, a pravo na nju imaju sve zdravstveno osigurane osobe. Osim ove pomoći na državnoj razini, pojedini gradovi i općine isplaćuju naknadu za opremanje novorođenog djeteta i iz lokalnog proračuna (prema: Ministarstvo socijalne politike i mladih, <http://www.mspm.hr>).

Doplatak za djecu

Pravo roditelja iz Zakona o doplatku za djecu (Narodne novine 94/01, 138/06, 107/07, 61/11 i 112/12 i 82/15) je doplatak za djecu, kao novčano primanje koje koristi roditelj ili druga osoba određena Zakonom radi potpore uzdržavanja i odgoja djece.

Pravo na doplatak za djecu može se ostvariti ako prosječni mjesečni dohodak po članu kućanstva u prethodnoj kalendarskoj godini ne prelazi 50 posto proračunske osnovice iznosi 3.326,00 kuna mjesečno, uz uvjet ispunjavanja i drugih uvjeta iz Zakona o doplatku za djecu (Narodne novine 94/01, 138/06, 107/07, 37/08, 61/11, 112/12 i 82/15).

Doplatak za dijete s oštećenjem zdravlja

Za dijete s oštećenjem zdravlja korisniku pripada doplatak za djecu u 25 posto većoj svoti od pripadajuće svote doplatka određene prema utvrđenom dohodovnom cenzusu, a pravo na doplatak za dijete s oštećenjem zdravlja korisnici mogu ostvarivati do završetka redovitog školovanja u srednjim školama, a najduže do 21. godine djetetova života. Za dijete s težim oštećenjem zdravlja pravo se ostvaruje bez obzira na visinu prihoda koji kućanstvo korisnika ostvaruje, a iznosi 831,50 kunu (25% od proračunske osnovice). Pravo na doplatak za dijete s težim oštećenjem zdravlja korisnici mogu ostvarivati do kraja kalendarske godine u kojoj dijete navršava 27 godina života.

Pronatalitetni dodatak

Postoji i pronatalitetni dodatak koji korisniku pripada za treće i četvrto dijete (ne računajući već punoljetnu djecu i djecu koja su prekinula redovito školovanje), ali samo ako već ostvaruje pravo na doplatak za troje ili četvero djece; dakle, ako su mu mjesečni prihodi veći od imovinskog cenzusa nema pravo niti na doplatak niti na pronatalitetni dodatak.

Postupak ostvarivanja prava na doplatak za djecu pokreće se podnošenjem zahtjeva Hrvatskom zavodu za mirovinsko osiguranje, odnosno područnoj službi Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje na čijem je području prebivalište podnositelja zahtjeva. (HZMO, www.hzmo.hr)

Socijalna politika

Prema Zakonu o socijalnoj skrbi (Narodne novine 157/13, 152/14, 99/15 i 52/16) djelatnost socijalne skrbi obavljaju ustanove socijalne skrbi, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, udruge, vjerske zajednice, druge pravne i fizičke osobe, obrtnici i druge fizičke osobe koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi pod uvjetima i na način propisan zakonom.

Prava i obaveze obiteljskih centara kao ustanova koje su na temelju Zakona o socijalnoj skrbi bile osnovane za područja 18 županija i Grada Zagreba za pružanje usluga savjetovanja i pomaganja obiteljima i pojedincima - u vezi s brakom, roditeljstvom, spoznavanjem, prihvaćanjem i svladavanjem nepoželjne životne situacije ili promjene od početka 2014. godine preuzeli su centri za socijalnu skrb u sjedištima županija, formirajući podružnice Obiteljski centar ili istoimene odjele.

Izvor financiranja djelatnosti socijalne skrbi je najvećim dijelom proračun Republike Hrvatske za novčane pomoći u sustavu socijalne skrbi i za socijalne usluge, a pojedini se troškovi podmiruju iz proračuna jedinica lokalne samouprave i Grada Zagreba, velikih gradova i gradova sjedišta (podmirenje troškova stanovanja, prehrane u pučkim kuhinjama, prihvatilišta za beskućnike, pomoći za stanovanje korisnicima koji se griju na drva itd.).

U području socijalne skrbi razvijen je širok raspon socijalnih prava: novčanih pomoći i socijalnih usluga i to:

- novčane pomoći: pomoć samcima i obiteljima su zajamčena minimalna naknada, naknada za troškove stanovanja, pravo na troškove ogrijeva, naknada za osobne potrebe korisnika smještaja, jednokratne naknade, naknade u vezi s obrazovanjem, osobna invalidnina, doplatak za pomoć i njegu, status roditelja njegovatelja ili status njegovatelja, naknada do zaposlenja, socijalne usluge, te naknada za ugroženog kupca energenata.

Socijalne usluge obuhvaćaju sve aktivnosti, mjere i programe namijenjene prepoznavanju, rješavanju i sprječavanju problema i poteškoća pojedinaca i obitelji te poboljšanju kvalitete njihovog života u zajednici. Socijalne usluge su: prva socijalna usluga (informiranje, prepoznavanje i početna procjena potreba), usluga savjetovanja i pomaganja, pomoć u kući, psihosocijalna podrška, rana intervencija (za malu djecu s teškoćama u razvoju najkasnije do sedme godine života), usluga pomoći pri uključivanju (integraciji) u programe odgoja i obrazovanja (za djecu s teškoćama u razvoju i mlađim punoljetnim osobama s invaliditetom), usluga boravka (cjelodnevni, poludnevni, povremeni, za djecu s teškoćama u razvoju i mlađe osobe s invaliditetom), različite usluge smještaja u domovima, udomiteljskim obiteljima, obiteljskim domovima, trajne ili povremene (za dijete, trudnice i roditelje, osobe s oštećenjima, nemoćne i starije osobe itd.), usluge organiziranog stanovanja, itd.

Uvidom u vještačenja roditeljske skrbi Poliklinike za zaštitu djece grada Zagreba o prilagodbi djece na razvod roditelja (2014.) utvrđeno je da je u 33,7% slučajeva ovih visokokonfliktnih razvoda bilo prisutno aktivno, a u 29% pasivno ometanje kontakta i odnosa s drugim roditeljem od strane jednog ili oboje roditelja.

Republika Hrvatska je u New Yorku 27. prosinca 2013. potpisala Fakultativni protokol uz Konvenciju o pravima djeteta o postupku povodom pritužbi (Treći fakultativni protokol) kojeg je potpisalo 50 zemalja. Republika Hrvatska još nije ratificirala Protokol, no prema najavama plana normativnih aktivnosti Republike Hrvatske, ratifikacija Protokola predviđena je u 2016. godini.

4.1.3. Problemi i izazovi (postojeća istraživanja i podaci prikupljeni u intervjuima ili fokus grupama)

Prema Nacionalnom programu zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje od 2013. do 2016. godine, u praksi postoje određeni problemi s izricanjem i izvršavanjem mjera zaštite, a koje probleme je razmatrao i Europski sud za ljudska prava u jednom slučaju protiv Republike Hrvatske. Stoga ovo područje djelovanja treba i dalje unaprjeđivati, posebno u smislu kaznenog progona i osude počinitelja nasilja u obitelji te povećanja dostupnosti obaveznog psihosocijalnog tretmana počiniteljima nasilja.

Ministarstvo socijalne politike i mladih je u 2015. godine objavilo na svojim mrežnim stranicama (www.mspm.hr) adresar ustanova, organizacija i ostalih institucija koje pružaju pomoć podršku i ostalu zaštitu žrtvama nasilja u obitelji u Republici Hrvatskoj.

Žrtve nasilja mogu se obratiti koordinatorima/icama za ravnopravnost spolova koji/e će ih savjetovati o mogućnostima ostvarivanja propisanih prava te ih uputiti u načine njihova ostvarivanja.

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji nudi tretman počinitelja kao jednu od zaštitnih mjera, a primarni cilj tretmana je spriječiti ponavljanje nasilja u obitelji i zaštititi žrtvu.

Postoji stalna potreba za educiranjem svih onih koji dolaze u kontakt sa žrtvama/svjedocima nasilja u obitelji o njihovim pravima i načinima postupanja s njima.

Autori međunarodnog istraživanja Djeca i mladi u društvenom okruženju - Ponašanje u vezi sa zdravljem u djece školske dobi (HBSC, Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2012.), upozoravaju da su hrvatska djeca u dobi od 11 do 15 godina, u usporedbi s europskim vršnjacima, izrazito sklona pijenju alkohola.

U pogledu preventivnih aktivnosti, može se zaključiti da one nisu dovoljne te da su potrebne intenzivnije aktivnosti usmjerene prevenciji konzumacije alkohola i droga među mladima.

Razmatrajući propise o poduzimanju mjera zaštite prava učenika i radnika škola, premda svaki učenik treba imati ista prava, ocijenjeno je (Čukelj, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, 2013.) da razlike mogu proizlaziti iz obilježja same škole: teritorijalnog smještaja, veličine, rada u smjenama, problema prijevoza, a tu su i problemi financijskih mogućnosti djece pri organiziranju učeničkih ekskurzija i izvanučioničke nastave.

Za djecu s teškoćama u razvoju kršenja njihovih prava se događaju ako im se nepotrebno odgađa upis u prvi razred, ako oblik školovanja nije utvrđen primjereno teškoćama i potrebama djeteta, ako škola nije prilagođena potrebama djeteta (problemi mreže i

nedostupnosti odgovarajućih škola, građevinski neprilagođene redovne škole, needucirani kadar, odbijanje promjena u organizaciji rada).

I daroviti učenici doživljavaju povrede svojih prava kada im nije omogućen raniji upis ili akceleracija (što je kao problem vrlo prisutno u hrvatskom školskom sustavu), ako nije moguća odgovarajuća organizacija nastave i ponuda njima primjerenih sadržaja, te u nedostatku stručnjaka i educiranih učitelja.

Kao primjer diskriminacije i segregacije manjinskih skupina, autorica (Čukelj, 2013.) ističe primjer jednog međimurskog razreda gdje su u jednom razredu u školi koja ne radi po modelu A (prethodno opisano) većinu učenika činili pripadnici manjinskog naroda (Romi), što je rezultiralo nezadovoljstvom pripadnika većinskog naroda, posljedičnom netolerancijom i u konačnici neželjenom segregacijom.

U školama su moguća i kršenja dječjih prava na kvalitetnu prehranu ondje gdje prehrana nije organizirana ili nije adekvatno organizirana.

Nadalje, javlja se kršenje prava vezano uz dodatnu i dopunsku nastavu u slučajevima gdje ista iz organizacijskih ili kadrovskih razloga nije organizirana ili je organizirana, ali je učitelji neredovito provode. Kršenje prava u izbornoj nastavi proizlazi iz male ponude, jer škola zbog financijskih ograničenja ne može izdvojiti satnicu učitelja za tu namjenu, ili nema uvjete za njeno organiziranje, a u nekim slučajevima dolazi do nemogućnosti kontinuiteta već započetog programa (npr. ne može se nastaviti učenje onog jezika koje je dijete učilo u vrtiću) ili se djetetu zbog nekog razloga ne omogućuje prekid započetog izbornog programa.

U konačnici, vršnjačko nasilje s kojim škola nije u stanju izaći na kraj najveća je povreda prava učenika koja se događa u školama i oko njih (sve prema Čukelj, 2013.).

Ocjenjujući stanje socijalne skrbi, Koordinacija udruga za djecu u svom izvještaju iz 2012. godine naglasila je da je funkcioniranje sustava socijalne skrbi u cjelini nedovoljno učinkovito i senzibilizirano za probleme i potrebe djece i mladih kojima se bavi (Alternativni izvještaj o primjeni Konvencije o pravima djeteta i Zaključaka UN-ova odbora za prava djece u Republici Hrvatskoj 2004.-2010., 2012.).

Siromašna su djeca u velikom riziku od socijalne isključenosti. Niz hrvatskih istraživanja, uključujući i najnovija (Matković, 2010.; Kletečki Radović, 2011.) upozorava da su njihove obrazovne i poslovne šanse značajno snižene u odnosu na drugu djecu zbog čega je u Strategiji razvoja sustava socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011-2016. naglasak na borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti određivanjem prioriteta i mjera za njihovo suzbijanje. Sustav socijalne skrbi obilježen je promjenama i pomacima prema aktivnoj socijalnoj državi pri čemu se ističe i podupire socijalna kohezija, pomoć i zaštita ranjivih članova zajednice te partnerstvo sa svim pružateljima socijalnih usluga.

Socijalna isključenost se sukladno ovoj Strategiji definira kao razmjerno trajna, višestruko uvjetovana višedimenzionalna depriviranost (uskraćenost) pojedinca.

Djelovanje organizacija civilnog društva usmjereno je na zaštitu ranjivih skupina (djeca, mladež, žene osobe s invaliditetom, osobe s psihičkim smetnjama, strije i nemoćne osobe, nezaposleni, žrtve nasilja, žrtve trgovanja ljudima, beskućnici, ovisnici o drogama, i drugim opojnim sredstvima i dr.)

Udomiteljstvo je oblik skrbi izvan vlastite obitelji kojim se djetetu ili odrasloj osobi osigurava smještaj i skrb u udomiteljskoj obitelji. Prema Zakonu o udomiteljstvu (Narodne

novine 90/11 i 78/12) razlikujemo nekoliko vrsta udomiteljstva ovisno o potrebama smještenih korisnika i to: tradicionalno udomiteljstvo, specijalizirano udomiteljstvo, hitno udomiteljstvo i povremeno udomiteljstvo.

Udomiteljstvo u Republici Hrvatskoj ima dugačku tradiciju ali u pojedinim dijelovima zemlje ovaj oblik skrbi značajno nedostaje. U kontekstu deinstitucionalizacije stavlja se naglasak na promidžbu i unapređenje udomiteljske skrbi u Hrvatskoj.

Tijekom 2013. i 2014. godine UNICEF za Srednju i Istočnu Europu i Zajednicu neovisnih država proveo je u toj regiji sveobuhvatno neovisno vrednovanje sustava skrbi o djeci u 11 zemalja (Azerbajdžan, Bjelorusija, Bugarska, Hrvatska, Gruzija, Moldavija, Crna Gora, Rumunjska, Srbija, Turska i Ukrajina) za razdoblje od 2005. do 2012. Unatoč tome što je prepoznat opći napredak prema djetetu sklonijem sustavu skrbi, vrednovanjem se utvrdilo da postoji nekoliko ključnih izazova u ostvarivanju prava djeteta na život u obiteljskom okruženju.

Rezultati ovog istraživanja su pokazali su da se društvene norme javnosti, stručnjaka i političara sporo mijenjaju ili su otporne na promjenu u kratkoročnom i srednjoročnom razdoblju. Osim općeg uvjerenja roditelja da su djeca njihova "imovina" i da se odluke o životima djece tiču samo njih, te uvjerenja profesionalaca da su oskudni životni uvjeti i nesposobnost roditelja za skrb o djeci dostatni razlozi za odvajanje djeteta od obitelji, postoji i ustaljeni prevladavajući medicinski model invaliditeta. Znatno dio medicinskog osoblja, posebice liječnika, ustrajan je u svome uvjerenju da je djeci s invaliditetom bolje u ustanovi u kojoj im je stalno dostupna specijalizirana medicinska potpora.

Poznato je da puni "kapacitet" udomiteljskih obitelji nije potpuno iskorišten, a još uvijek nedostaju specijalizirana udomiteljska skrb, hitna udomiteljska skrb te udomiteljska skrb tijekom vikenda. Ujedno nema dovoljno specijalizirane, strukturirane i obuhvatne edukacije, kao ni redovitog nadzora radi potpore udomiteljskim obiteljima.

Reforma socijalne skrbi je smanjenje institucionalne skrbi i povećanje skrbi u obiteljskom tipu smještaja kako bi četiri od pet djece i mladih bez odgovarajuće roditeljske skrbi bilo u obiteljskom tipu smještaja do 2016. godine.

U svom izvješću za 2015. godinu Pravobraniteljica za djecu navodi da je vidljiv daljnji trend smanjenja ukupnog broja djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi u domovima za djecu. Prema Zakonu o socijalnoj skrbi smještaj djece u domovima može trajati najdulje godinu dana, za 243 djece smještene temeljem tog Zakona tijekom 2016. godine institucionalni smještaj morat će se promijeniti u alternativni ili pokrenuti sudski postupak oduzimanja prava roditelju na stanovanje s djetetom ili će roditelji stvoriti uvjete za povratak djeteta u obitelj, uz eventualno korištenje usluge boravka djeteta (cjelodnevni ili poludnevni boravak).

Međutim, broj djece u domovima je i dalje velik što i dalje govori o nedovoljnom broju udomiteljskih obitelji te činjenici da u nekim dijelovima Hrvatske gotovo da i nema udomiteljskih obitelji. U istom izvješću stoji da provedba Plana deinstitucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011.-2016. (2018.) i dalje nailazi na niz problema i u tu svrhu se već šestu godinu provodi istraživanje analize stanja i kretanja broja djece u institucijama.

Također se u izvješću navodi nedovoljan broj udomitelja u gradovima odnosno tzv. "urbanih udomitelja", a ured pravobraniteljice ističe kao nužnost i unaprjeđenje udomiteljske skrbi o djeci otvaranjem mogućnosti zapošljavanja u profesiji udomitelja.

Nacionalnim planom aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine određeni su ciljevi, mjere i aktivnosti u cilju podizanja kvalitete života djece i u području slobodnog vremena, no prema mišljenju pravobraniteljice za djecu mnogi do danas nisu realizirani. Istim problemima bavi se i Strategija Vijeća Europe za prava djeteta (2012.- 2015.) te istraživanja koja također potvrđuju da su problemi u organiziranju slobodnog vremena djece i mladih, osobito u manjim mjestima i na otocima, brojni. Kadrovski, prostorni i financijski problemi lokalnih zajednica, posebice onih manjih, jedan su od uzroka nejednakih mogućnosti djece u području ostvarivanja kulturnih prava. Najveći izazovi u realizaciji prava djeteta na odmor i slobodno vrijeme, igru i rekreacijske aktivnosti, te sudjelovanje u kulturnom životu i umjetnostima su: nedovoljno prepoznavanje važnosti igre i rekreacije, nesigurna i štetna okruženja, otpor korištenju javnih prostora od strane djece, uravnoteživanje rizika i sigurnosti, pomanjkanje mogućnosti dostupa prirodi, pritisak zbog obrazovnih postignuća, pretjerano strukturirani i programirani rasporedi, nedostatak investicija u kulturne i umjetničke mogućnosti za djecu, rastuća uloga elektroničkih medija, marketing i komercijalizacija igre. Izdvajanje financijskih sredstava za aktivnosti slobodnog vremena djece i mladih općenito nisu dostatna kako bi se dosegli željeni standardi u ovome području, što je nužno mijenjati s obzirom na dokumentiranu činjenicu kako te aktivnosti predstavljaju važan vid promicanja zdravih stilova života i sprječavanja neprihvatljivog ponašanja djece. Osobito zabrinjava rastuća pojava da djeca sudjelovanje u različitim aktivnostima slobodnog vremena te kulturnim i umjetničkim aktivnostima, čak i onda kad se izvode u vrtićima i školama koje pohađaju, moraju platiti. To osobito diskriminira siromašnu djecu prepuštajući ih neželjenim utjecajima u okruženju.

4.2. Odgoj i obrazovanje

4.2.1. Postojeći zakonski okvir i promjene (ukratko)

Zakoni i provedbeni popisi iz djelatnosti odgoja i obrazovanja

- Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (Narodne novine 10/97, 107/07 i 94/13)
- Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (Narodne novine 126/12 - pročišćeni tekst, 94/13 i 152/14)
- Zakon o strukovnom obrazovanju (Narodne novine 30/09 i 24/10)
- Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i obrazovanja (Narodne novine 63/08 i 90/10)
- Državni pedagoški standard osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja (Narodne novine 63/08 i 90/10)
- Državni pedagoški standard srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (Narodne novine 63/08 i 90/10)
- Zakon o umjetničkom obrazovanju (Narodne novine 130/11)
- Zakon o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina (Narodne novine 51/00 i 56/00)
- Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu (Narodne novine 27/10, 55/11, 101/13)
- Zakon o Agenciji za odgoj i obrazovanje (Narodne novine 85/06)

- Zakon o stručno-pedagoškom nadzoru (Narodne novine 73/97)
- Zakon o prosvjetnoj inspekciji (Narodne novine 61/11 i 16/12)
- Zakon o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru (Narodne novine 22/13 i 41/16)
- Pravilnik o sadržaju i trajanju programa predškole (Narodne novine 107/14)
- Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (Narodne novine 23/91)
- Pravilnik o srednjoškolskom obrazovanju učenika s teškoćama i većim teškoćama u razvoju (Narodne novine 86/92)
- Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika (Narodne novine 34/91)
- Pravilnik o srednjoškolskom obrazovanju darovitih učenika (Narodne novine 90/93)
- Pravilnik o postupku utvrđivanja psihofizičkoga stanja djeteta, učenika te sastavu stručnoga povjerenstva (Narodne novine 55/11)
- Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi (Narodne novine 112/10)
- Pravilnik o sadržaju i obliku svjedodžbi i drugih javnih isprava te pedagoškoj dokumentaciji i evidenciji u školskim ustanovama (Narodne novine 32/10, 50/11, 145/11 i 85/12)
- Pravilnik o broju učenika u redovitom i kombiniranom razrednom odjelu i odgojno-obrazovnoj skupini u osnovnoj školi (Narodne novine 124/09 i 73/10)
- Pravilnik o pedagoškoj mjeri odgojno-obrazovnog tretmana produženog stručnog postupka (Narodne novine 96/09)
- Pravilnik o provođenju pripremne i dopunske nastave za učenike koji ne znaju ili nedostatno znaju hrvatski jezik i nastave materinskog jezika i kulture države podrijetla učenika (Narodne novine 15/13)
- Pravilnik o načinu provođenja programa i provjeri znanja tražitelja azila, azilanata, stranaca pod privremenom zaštitom i stranaca pod supsidijarnom zaštitom, radi pristupa obrazovnom sustavu Republike Hrvatske (Narodne novine 89/08)
- Pravilnik o načinu provođenja aktivnosti u školskim ustanovama na promicanju spoznaje o štetnosti uporabe duhanskih proizvoda za zdravlje (Narodne novine 176/03)
- Pravilnik o uvjetima koje moraju ispunjavati vozila kojima se prevoze djeca (Narodne novine 8/06)

4.2.2. Primjeri dobre prakse

Zakon o dadiljama

Važan pomak u brizi za skrb o djeci predškolske dobi je konačno zakonsko uređenje izvaninstitucionalnog oblika skrbi o djeci predškolske dobi Zakonom o dadiljama (Narodne novine 37/13) koji je donesen u ožujku 2013. godine. Ovim Zakonom regulira se rad dadilja kojima roditelji povjeravaju djecu na čuvanje i skrb, potrebne kvalifikacije i kompetencije, kao i nadzora nad tom djelatnošću.

Sustav predškolskog odgoja i obrazovanja

Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i obrazovanja (Narodne novine 63/08 i 90/10) čije su sve odredbe stupile na snagu od 1. siječnja 2014. godine propisuje optimalne prostorne, zdravstvene, kadrovske, tehničke, informatičke i druge normative za osiguranje ujednačenih uvjeta rada u dječjim vrtićima. Svrha pedagoškog standarda je unaprijediti cjelokupnu djelatnost na jedinstvenim osnovama uz ravnomjerne uvjete rada u predškolskim ustanovama. (www.mzos.hr)

Programi predškolskog odgoja i obrazovanja

Odgaj i obrazovanje djece predškolske dobi uređen je Zakonom o predškolskom odgoju i obrazovanju (Narodne novine 10/97, 107/07 i 94/13) kao podsustav odgoja i obrazovanja Republike Hrvatske, obuhvaćajući djecu od šest mjeseci do polaska u osnovnu školu. Predškolsko obrazovanje koje se provodi u dječjim vrtićima i drugim pravnim osobama u Republici Hrvatskoj za djecu stariju od 3 godine odgovara razini 0 Nacionalne standardne klasifikacije obrazovanja (NSKO) i Međunarodne standardne klasifikacije obrazovanja - International Standard Classification of Education (ISCED 97).

Godinama se u Hrvatskoj predškolski programi kreiraju prema Programskom usmjerenju odgoja i obrazovanja predškolske djece (Ministarstvo prosvjete i kulture, 1991.), okvirnom dokumentu u kojem su naglašena osnovna polazišta rada s djecom predškolske dobi.

Glavne poruke su ostvarivanje demokratskih načela putem pluralizma ideja i programskih oblika, slobode i prava u izboru i kreiranju programa, te javnosti i odgovornosti nositelja programa za kvalitetu programa. Već spomenuti Hrvatski okvirni kurikulum (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, 2010.) donio je temelje za razvoj predškolskog kurikuluma, kao prve stepenice sustava odgoja i obrazovanja. Kao dio kurikularne reforme, siječnja 2015. godine donesen je Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (Narodne novine 5/15) kao temeljni kurikularni dokument koji se u sustavu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj uvodi prvi put, određujući sve bitne kurikularne sastavnice koje se trebaju odražavati na cjelokupnu organizaciju i provođenje odgojno-obrazovnog rada u svim vrtićima u Republici Hrvatskoj.

Struktura i brojno stanje dječjih vrtića

Prema metodologiji statističkog praćenja podataka Državnog zavoda za statistiku, na početku pedagoške godine i 2014/2015. u Hrvatskoj je bilo: 590 izvještajnih jedinica koje su ostvarivale programe predškolskog odgoja i obrazovanja. Od toga 1.413 čine dječji vrtići, a 177 druge pravne osobe (osnovne škole, igraonice u knjižnici, druge ustanove ili udruge).

Od ukupnog broja od 1.590 vrtića, 284 su samostalna, tj. bez područnih odjela, 259 dječjih vrtića imaju u svom sastavu područne odjele, a područnih je odjela 870.

S obzirom na osnivače, među dječjim vrtićima je 302 dječjih vrtića privatnih osnivača i 55 vrtića kojima su osnivači vjerske zajednice.

Prema podacima za razdoblje od 2012/13, te 2014/15 pedagoške godine broj dječjih vrtića i djece upisane u dječje vrtiće iz godine u godinu je u porastu.

Redoviti i posebni programi

U dječjim vrtićima ostvaruju se redoviti programi njege, odgoja, obrazovanja, zdravstvene zaštite, prehrane i socijalne skrbi djece predškolske dobi koji su prilagođeni razvojnim

potrebama djece, njihovim mogućnostima i sposobnostima. Odgojno-obrazovna skupina je osnovna jedinica u Programi se ustrojavaju prema dobi djece, vrsti i trajanju programa, sposobnostima, interesima i potrebama djece i roditelja, programi za djecu predškolske dobi s teškoćama u razvoju, programi za darovitu djecu predškolske dobi, programi za djecu pripadnika nacionalnih manjina, programi predškole, programi ranog učenja stranih jezika i drugi programi umjetničkog, kulturnog, vjerskog i sportskog sadržaja.

Svi programi predškolskog odgoja i obrazovanja moraju imati verifikaciju Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, a ustrojavaju se kao ustrojbene jedinice navedenih pravnih osoba i ispunjavaju sve uvjete potrebne za rad s predškolskom djecom.

Predškolski odgoj je podijeljen u tri odgojno obrazovna ciklusa; od šest mjeseci do navršene prve godine djetetova života, od navršene prve do navršene treće godine djetetova života, te od navršene treće godine djetetova života do polaska u osnovnu školu.

Redoviti programi su cjeloviti razvojni programi odgoja i obrazovanja djece od šest mjeseci do polaska u školu, biti: cjelodnevni (u trajanju od sedam do deset sati dnevno), poludnevni (u trajanju od četiri do šest sati dnevno), višednevni (u trajanju od jednog do deset dana – programi izleta, ljetovanja i zimovanja) petosatni i desetosatni programi, kraći programi i programi predškole.

Programi (ne dječji vrtići) predškolskog odgoja pri drugim pravnim osobama ostvaruju se pri osnovnim školama, pri zdravstvenim ustanovama za djecu s teškoćama u razvoju, pri socijalnim ustanovama za djecu s teškoćama u razvoju, kao igraonice u knjižnicama, kraći programi pri sportskim ustanovama, kraći programi pri kulturnim ustanovama te kraći programi pri udrugama.

Kraći programi obuhvaćaju različite sadržaje (strani jezici, vjerski odgoj, sportske grupe, ples, likovni ili glazbeni odgoj itd.) koje djeca pohađaju nekoliko sati tjedno ili mjesečno.

Svake godine verificira se znatan broj novih kraćih programa predškolskog odgoja prilagođenih potrebama i sposobnostima djeteta, zasnovanih na humanističko razvojnim pristupima djetetu; primjerice, prema podacima Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta (<http://public.mzos.hr>) u 2014. godini verificirano je i provedeno 426 takvih programa.

Program predškole postao je obavezan od 1. rujna 2014. godine za svu djecu u godini dana prije polaska u osnovnu školu kako za djecu koja su polaznici dječjih vrtića tako i za djecu te dobi koja nisu polaznici dječjih vrtića. Za djecu koja pohađaju dječji vrtić program predškole je integriran u redoviti program predškolskog odgoja dječjeg vrtića.

Osnovna zadaća programa predškole je unaprjeđivanje tjelesnih, emocionalnih, spoznajnih i socijalnih potencijala djeteta te poticanje komunikacijskih vještina potrebnih za nove oblike učenja.

provodi se za djecu u šestoj godini života koja nisu polaznici redovitog programa predškolskog odgoja kao priprema za polazak u školu. Program predškole traje ukupno 250 sati, a provodi se u razdoblju od 1. listopada do 31. svibnja za djecu koja nisu polaznici dječjih vrtića. Smatra se programom javnih potreba i kao takav financira se iz državnog proračuna.

Za djecu predškolske dobi koja imaju zdravstvenih problema, u partnerstvu dječjih vrtića i bolnica ustrojavaju se pri bolnicama programi za bolesnu djecu.

Alternativni programi i vrtići

Prema podacima objavljenim na Središnjem državnom portalu u listopadu 2015. godine je vidljivo da u Republici Hrvatskoj djeluje pet dječjih vrtića koji ostvaruju programe rada s djecom predškolske dobi samo po načelima i pedagoškim pristupima Montessori pedagogije (u Zagrebu, Splitu i Đakovu) te Montessori programi u 27 redovitih dječjih vrtića (Zagreb, Velika Gorica, Šibenik, Solin, Makarska, Čakovec, Požega, Slavonski Brod, Rijeka, Samobor).

Prema načelima waldorfske pedagogije djeluje i pet waldorfskih dječjih vrtića (u Zagrebu, Rijeci, Splitu, Samoboru i Vinkovcima) te jedan vrtić koji ostvaruje Agazzi pedagogiju (Križevci).

Dječji vrtići za djecu nacionalnih manjina

Sukladno pozitivnim propisima, u Republici Hrvatskoj omogućeno je osnivanje dječjih vrtića i programa za djecu pripadnike nacionalnih manjina. Uz vrtiće za talijansku i češku manjinu, od poraća djeluju i pojedini vrtići za srpsku nacionalnu manjinu. Radi se o zakonskom pravu nacionalnih manjina koje se provodi i na razini osnovnih i srednjih škola što Republika Hrvatska ne dovodi u pitanje, ali se, kao što je već navedeno, s aspekta prihvaćanja postavlja pitanje dugoročnih posljedica odvojenog odgoja i obrazovanja po prevladavanje konflikta i uspostavljanje međusobnog razumijevanja.

Vjerski programi

Prema podacima Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta za 2010. godinu, u Republici Hrvatskoj u 2010. godini djeluje 50 dječjih vrtića kojima su osnivači vjerske zajednice s 4.145 djece (48 je katoličkih dječjih vrtića smještenih u 55 objekata - osnivači su katoličke vjerske zajednice, družbe sestara, župe; 1 židovski dječji vrtić (osnivač Židovska općina u Zagrebu) i 1 evangelički dječji vrtić (osnivač Evangelička crkvena općina Zagreb). Ostale vjerske zajednice u RH nisu tražile ni verificirale programe vjerskog odgoja za djecu predškolske dobi.

Katolički vjerski odgoj se provodi i u 295 dječjih vrtića čiji su osnivači gradovi i općine za onu djecu predškolske dobi za koju su roditelji dali suglasnost za njihovo uključivanje u programe vjerskog odgoja. U programima katoličkog vjerskog odgoja u dječjim vrtićima uključeno je ukupno 15.000 djece predškolske dobi.

Vježbaonice i centri izvrsnosti

Pojedini dječji vrtići u Republici Hrvatskoj, njih 46, imenuju se vježbaonicama visokih učilišta za stručno osposobljavanje odgojitelja i stručnih suradnika, a dio njih imenuje se centrima izvrsnosti u pojedinom području djelovanja (jezičnom, sportskom, istraživačkom itd.) i u njima se provodi stručno usavršavanje odgojno-obrazovnih radnika iz dječjih vrtića. Prema podacima Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta za sada je 15 dječjih vrtića koji zbog svoje kvalitete naziv centara izvrsnosti.

Prema podacima Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, analizom podataka u Republici Hrvatskoj postoje veće potrebe za smještajem djece predškolske dobi u dječje vrtiće i to za djecu jasliske dobi (od prve do navršene treće godine života) i vrtićke dobi (od četvrte godine života do polaska u školu) od smještajnih kapaciteta i to uglavnom u većim gradovima pa svake godine na listama čekanja ostaje oko 5.000 djece predškolske dobi.

Iako je Zakon predvidio mogućnost da se u jaslice uključuju djeca od šest mjeseci, u praksi se ostvaruje tek minimalan prihvat djece od 10 i 11 mjeseci i to samo onda kada za to postoje materijalni i prostorni uvjeti što je za sada izvodljivo samo iznimno (Zagreb, Rijeka, Osijek, Pula, Split), a prema podacima u sustav je uključeno 202 djece mlađe od godinu dana.

Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i obrazovanja (Narodne novine 63/08 i 90/2010) donesen je svibnja 2008., a od 1. siječnja 2014. sve njegove odredbe stupile su na snagu. Svi novi dječji vrtići i novi programi postupno se, sukladno zadanoj dinamici, usklađuju se s njegovim odredbama i normativima vezano za veličinu dječjeg vrtića, brojno stanje odgojnih skupina, broj zaposlenika itd. Problemi postoje prije svega zbog materijalne oskudice roditelja i osnivača dječjih vrtića i njihove nemogućnosti sufinanciranja programa.

S obzirom na to da se ekonomska cijena smještaja djece predškolske dobi u predškolske ustanove kreće od 1.250 do 2.500 kuna po djetetu (za djecu s teškoćama u razvoju i do 5.200 kuna), roditelji uglavnom sufinanciraju smještaj svoje djece 30-40% od ekonomske cijene.

Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (Narodne novine 10/97, 107/07 i 94/13) prednost pri upisu u dječje vrtiće koji su u vlasništvu lokalne i područne (regionalne) samouprave ili u državnom vlasništvu imaju djeca žrtava i invalida domovinskog rada, djeca iz obitelji s troje ili više djece, djeca s teškoćama u razvoju, djeca samohranih roditelja, djeca u udomiteljskim obiteljima, djeca u godini prije polaska u osnovnu školu i djeca roditelja koji primaju doplatak za djecu.

Školovanje i s tim povezane obrazovne usluge

Pravo na obrazovanje zagarantirano je Ustavom Republike Hrvatske, koji u članku 65. propisuje da je obrazovanje u Republici Hrvatskoj svakomu dostupno, pod jednakim uvjetima, u skladu s njegovim sposobnostima, a obvezno obrazovanje je besplatno u skladu sa zakonom.

Osnovno obrazovanje provodi se u osnovnim školama i traje osam godina, a u prvi razred početkom rujna upisuju se djeca koja 1. travnja tekuće godine navršavaju šest godina.

Srednje škole nude obrazovanje i vještine potrebne bilo za ulazak na tržište rada ili za nastavak obrazovanja. Ono se sastoji od gimnazija (četverogodišnjih škola općeg obrazovanja), umjetničkih škola (četverogodišnjih muzičkih, likovnih i dizajnerskih škola) te strukovnih škola (tehničkih petogodišnjih ili četverogodišnjih škola te trogodišnjih škola za zanate, industrijske i s njima povezane struke, programe za ostvarivanje nižih stručnih kvalifikacija i takozvane usvojene programe). Ti se programi uglavnom provode u javnim školama, školama vjerskih zajednica s javnom ovlastima, ovlaštenim privatnim školama i drugim ovlaštenim ustanovama.

Objektivna i subjektivna kvaliteta obrazovanja

Hrvatska redovito sudjeluje u objektivnom mjerenju obrazovnih postignuća PISA programu OECD-a (Program za međunarodnu procjenu učenika Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj), kojim se procjenjuje znanje čitanja, matematike i prirodnih znanosti. PISA rezultati za 2012. godinu pokazali su da hrvatski učenici svojim rezultatima značajno ispod prosjeka među učenicima 65 zemalja obuhvaćenih ispitivanjem koje je mjerilo njihova znanja i sposobnosti na području matematičke, prirodoslovne i čitalačke pismenosti. U istraživanje su bili uključeni 15-godišnjaci, a rezultati su također pokazali da su hrvatski učenici na 40.

mjestu po matematičkim znanjima, što je nepromijenjen rezultat u odnosu na istraživanje iz 2009. godine. Ispitivanje je pokazalo da mali broj učenika voli matematiku i raditi matematičke zadatke, te da su dječaci nešto malo bolji od djevojčica što je u skladu s trendovima u cijelom svijetu. U području prirodoslovne pismenosti Hrvatska je na 34. mjestu, dok ispitivanje čitalačke pismenosti ukazuje na blagi porast u odnosu na prethodni ciklus ispitivanja.

Prema rezultatima istraživanja koje je proveo Institut društvenih znanosti Ivo Pilar na nacionalnom reprezentativnom uzorku 2008. godine, većina hrvatskih građana zadovoljna je kvalitetom obrazovanja u Hrvatskoj (preneseno prema Brajša, 2011.). Više od polovine sudionika (52,6%) procijenilo je kvalitetu obrazovanja u osnovnim školama kao vrlo dobru ili odličnu (ocjena 4 ili 5 na ljestvici od pet bodova), dok je 47,6% sudionika kao dobru ili odličnu procijenilo kvalitetu srednjoškolskog obrazovanja.

Ocjenu jedan za kvalitetu osnovnog obrazovanja dalo je samo 1,5% sudionika ove studije, dok je istom ocjenom srednjoškolsko obrazovanje ocijenilo 1,1% sudionika. Istraživanje temeljeno na izvješćima roditelja i djece u sustavu osnovnog obrazovanja pokazalo je da su roditelji općenito zadovoljni osnovnim školovanjem (prosjeak od 3,83 na ljestvici od pet bodova) te da istodobno imaju vrlo pozitivno stajalište prema potrebi za promjenama u obrazovanju.

Standardi u djelatnosti odgoja i obrazovanja

U području odgoja i obrazovanja nisu publicirani provedbeni akti koji bi sadržavali standarde kvalitete. U svrhu uspostave sustava vrednovanja neformalnog obrazovanja, donesen je Zakon o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru (Narodne novine 22/13 i 41/16). Njegovom primjenom stvorenu se temelji za vrednovanje ishoda neformalnog učenja (npr. na tečajevima) i neformalnog učenja (npr. tijekom volontiranja), pa tako i odgovarajućih programa udruga.

Hrvatska je s aktivnostima izrade Hrvatskog kvalifikacijskog okvira započela 2006. godine unutar Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta. Od 2010. godine za to je zaduženo Povjerenstvo za provedbu Hrvatskog kvalifikacijskog okvira Vlade Republike Hrvatske i stručni tim za potporu Povjerenstvu, u koji su uključeni socijalni partneri i dionici. Kao bitan preduvjet za nastavak aktivnosti, nedavno je donesen spomenuti Zakon o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru.

Hrvatski kvalifikacijski okvir je instrument uređenja sustava kvalifikacija u Republici Hrvatskoj koji osigurava jasnoću, pristupanje stjecanju, pouzdano stjecanje, prohodnost i kvalitetu kvalifikacija. Njime se razine kvalifikacija u Republici Hrvatskoj povezuju s razinama kvalifikacija Europskoga kvalifikacijskog okvira (EKO) i Kvalifikacijskog okvira Europskoga prostora visokog obrazovanja (QF-EHEA) te, posredno, s razinama kvalifikacija kvalifikacijskih okvira u drugim zemljama.

Svaka kvalifikacija i skup ishoda učenja iskazuje se u HROO bodovima (Hrvatski sustav bodova općeg obrazovanja) kada je posrijedi opće obrazovanje i općeobrazovni sadržaji strukovnih kvalifikacija, ECVET bodovima (Europski sustav bodova strukovnog obrazovanja) u strukovnom obrazovanju i ECTS bodovima (Europski sustav prijenosa i prikupljanja bodova) u visokom obrazovanju.

Mehanizmi praćenja i nadzora u djelatnosti obrazovanja

U hrvatskom odgojno-obrazovnom sustavu, kao mehanizmi praćenja i vrednovanja koriste se inspekcijski nadzor, supervizija, vanjsko vrednovanje i istraživanja namijenjena vrednovanju. Nadležne institucije su Samostalni sektor za inspekcijski nadzor Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, Agencija za odgoj i obrazovanje sa savjetnicima koji obavljaju stručno-pedagoške uvide i pružaju stručnu potporu učiteljima u nastavnom radu.

S obzirom na brojnost pritužbi na neki oblik nasilja unutar djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova prema djeci, u 2015. godini je bilo 36% više prijava nego prethodnu godinu. Pravobraniteljica za djecu u predškolskom odgoju i obrazovanju zabrinjava problem dostupnosti, tj. nemogućnost ostvarivanja upisa djeteta u programe predškolskog odgoja, neujednačenost uvjeta u kojima djeca pohađaju predškolske programe, kao i pritužbe na neprimjereno, neprofesionalno i neetično postupanje odgojno-obrazovnih djelatnika.

Akreditiranje nositelja i programa stručnog usavršavanja u djelatnosti obrazovanja

Agencija za odgoj i obrazovanje je u ožujku 2014. donijela završni nacrt Strategije stručnog usavršavanja za profesionalni razvoj odgojno-obrazovnih radnika 2014-2020. Cilj strategije je odrediti okvir aktivnosti usmjerenih na poboljšanje kvalitete sustava stručnog usavršavanja u svrhu daljnjeg cjelovitog razvoja kvalitete odgojno-obrazovnog sustava, razvoj kompetencija odgojno-obrazovnih radnika i poboljšanje ishoda učenja.

Agencija za odgoj i obrazovanje definirana je zakonom kao javna ustanova odgovorna za stručno usavršavanje odgojno-obrazovnih radnika u području općeg obrazovanja. Međutim, javlja se sve više pružatelja stručnog usavršavanja, ali ne postoji sustav akreditacije programa i pružatelja stručnog usavršavanja.

Studiji u Republici Hrvatskoj

Poslijediplomski sveučilišni specijalistički studij Ljudska prava - Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Studij je namijenjen stručnjacima iz područja prava, ekonomije, politologije, sociologije, psihologije, kulturologije, pedagogije, teologije, socijalnog rada, medicine, komunikologije, povijesti itd. a završetkom studija stječe se zvanje sveučilišni specijalist za ljudska prava. U veljači 2016 godine započela je treće generacija (<http://ljudska-prava.pravos.hr/>)

Sveučilišni interdisciplinarni specijalistički studij Prava djece - Pravni fakultete sveučilišta u Zagrebu. Kompetencije koje polaznik stječe su društveni, humanistički i biomedicinski aspekti zaštite prava djece te sposobnost za primjenu znanja. (više na <http://www.pravo.hr/prava-djece>).

4.2.3. Problemi i izazovi (postojeća istraživanja i podaci prikupljeni u intervjuima ili fokus grupama)

Ostvareni obuhvat djece predškolske dobi

Zbog nezadovoljstva obuhvatom djece organiziranim odgojem i obrazovanjem u okviru predškolskog podsustava, u Planu razvoja sustava odgoja i obrazovanja od 2005. - 2010. godine, strateškom dokumentu Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, bilo je zacrtano povećati obuhvat djece predškolske dobi s 43%, koliko ih je bilo u 2005., na 60% do 2010. godine. Prema podacima Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta za 2010. godinu, taj je

cilj gotovo ostvaren, nakon što je sredstvima Svjetske banke i Državnog proračuna u vremenu od 2006. do 2009. godine opremljeno 96 novih prostora za dječje vrtiće i upisano blizu 10.000 novih polaznika u općinama i gradovima od posebne državne skrbi iz svih županija Republike Hrvatske, među kojima su mnoga pretrpjela ratna stradanja, pa u nekima do tada nije bilo (dovoljno) sustavnog odgojno-obrazovnog rada s djecom predškolske dobi.

Prema podacima Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta za 2010. godinu, obuhvat djece predškolske dobi redovitim programima predškolskog odgoja u 2009./2010. pedagoškoj godini iznosio je 58% od ukupnog broja djece predškolske dobi, a obuhvatnost djece kraćim programima iznosila je oko 28%. Međutim, u godini dana prije polaska u školu programima predškolskog odgoja obuhvaćeno je 99,60% djece, dio u već spomenutim redovitim vrtičkim programima, a ostali u programima tzv. predškole.

Pravilnikom o sadržaju i trajanju programa predškole (Narodne novine 107/14) mora osigurati svakom djetetu u godini dana prije polaska u osnovnu školu optimalne uvjete za razvijanje i unaprjeđivanje vještina, navika i kompetencija te stjecanje spoznaja i zadovoljavanje interesa koji će mu pomoći u prilagodbi na nove uvjete života, rasta i razvoja u školskom okruženju.

Dostupnost obrazovanja

Prema Izvješću pravobraniteljice za djecu za 2012. godinu, u osnovnom obrazovanju koje je dobro pokriveno mrežom škola problem (ne) dostupnosti očitovao se samo u nemogućnosti premještaja djece u osnovnu školu na drugom upisnom području te u organiziranju produženog boravka u školi i školskog prijevoza djece.

Prema podacima Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, u prijevoz učenika srednjih škola uključeno je 40,79% učenika srednjih škola. Pravobraniteljica za djecu u Izvješću za 2012. godinu izvještava o velikom broju prijava vezanih uz problem organizacije i financiranja prijevoza za učenike srednjih škola. Programom Vlade Republike Hrvatske za mandat 2011.-2015. godine predviđeno je uvođenje obveznog srednjoškolskog obrazovanja do stjecanja prve kvalifikacije, pa se očekivalo da će država osigurati materijalne uvjete i potrebna financijska sredstva za prijevoz, kao mjeru za osiguravanje dostupnosti srednjoškolskog obrazovanja. Problem je u odlukama o sufinanciranju prijevoza koje uključuju sufinanciranje međumjesnog javnog prijevoza za redovite učenike srednjih škola ali ne i sufinanciranje javnog mjesnog prijevoza.

4.3. Zdravstveni sustav

4.3.1. Postojeći zakonski okvir i promjene (ukratko)

Propisi vezani uz zaštitu zdravlja

- Zakon o zdravstvenoj zaštiti (Narodne novine 150/08, 71/10, 139/10, 22/11, 84/11, 12/12, 35/12, 70/12 i 144/12)
- Zakon o zaštiti prava pacijenata (Narodne novine 169/04 i 37/08)
- Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (Narodne novine 76/14)

- Zakon o zdravstvenoj zaštiti stranaca u Republici Hrvatskoj (Narodne novine 114/97)
- Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju (Narodne novine 150/08, 94/09, 153/09, 71/10, 139/10, 49/11, 22/12, 57/12, 90/12, 123/12 i 144/12)
- Zakon o oslobađanju od plaćanja troškova dijela zdravstvene zaštite (Narodne novine 32/02 i 30/04)
- Zakon o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti (Narodne novine 79/07, 113/08 i 43/09)
- Zakon o suzbijanju zlorabe opojnih droga (Narodne novine 107/01, 87/02, 163/03, 141/04, 40/07 i 149/09)
- Zakon o jedinstvenom tijelu vještačenja (Narodne novine (85/14 i 95/15)
- Pravilnik o zdravstvenoj knjižici od rođenja do punoljetnosti (Narodne novine 126/06)
- Odluka o uvođenju, praćenju i vrednovanju provedbe Kurikuluma zdravstvenog odgoja u osnovnim i srednjim školama (Narodne novine 17/13)

4.3.2. Primjeri dobre prakse

Zdravstvene usluge

Djelatnost zdravstvene zaštite dojenčadi i male djece

Zakon o zdravstvenoj zaštiti (Narodne novine 150/08, 71/10, 139/10, 22/11, 84/11, 154/11, 12/12, 35/12, 70/12, 144/12, 82/13, 159/13, 22/14, 154/14) koji je na snazi od 1. siječnja 2015. godine propisuje da svaka osoba ima pravo na zdravstvenu zaštitu i na mogućnost ostvarenja najviše razine zdravlja u skladu s odredbama Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju. Ustanove koje obavljaju zdravstvenu djelatnost su zdravstvene ustanove u državnom vlasništvu, odnosno vlasništvu županija te zdravstvene ustanove u privatnom vlasništvu. U državnom vlasništvu su klinike, klinički bolnički centri i državni zdravstveni zavodi. U vlasništvu županija su domovi zdravlja, poliklinike, opće i specijalne bolnice, ljekarne, ustanove za hitnu medicinsku pomoć, za zdravstvenu njegu u kući te županijski zavodi za javno zdravstvo.

Zdravstveni se sustav uglavnom financira kroz Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje. U skladu sa Zakonom o obveznom zdravstvenom osiguranju (Narodne novine 80/13, 137/13) svaki hrvatski građanin obavezan je imati obvezno zdravstveno osiguranje. Djeca do navršениh 18 godina života s prebivalištem, odnosno odobrenim stalnim boravkom, u RH osiguravaju se na obvezno zdravstveno osiguranje i stječu status osigurane osobe. Svi zaposlenici moraju plaćati obvezno zdravstveno osiguranje (15% njihove bruto-plaće), a Zakon o zdravstvenoj zaštiti uz obvezno zdravstveno osiguranje dopušta i dopunsko te posebno zdravstveno osiguranje. Država je glavni osiguratelj zdravstvene zaštite za ranjive skupine (djecu mlađu od 18 godina, trudnice, ljude starije od 65 godina i osobe s invaliditetom).

Pravo djece na obvezno zdravstveno osiguranje obuhvaća pravo na primarnu zdravstvenu zaštitu, specijalističko-konzilijarnu zdravstvenu zaštitu, bolničku zdravstvenu zaštitu, pravo na korištenje lijekova koji su utvrđeni osnovnom i dopunskom listom lijekova Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, pravo na stomatološko-protetsku pomoć i stomatološko-

protetske nadomjeske, pravo na ortopedsku i druga pomagala i pravo na zdravstvenu zaštitu u inozemstvu.

Zdravstvenu skrb predškolske djece vode timovi timova sastavljenih od pedijataru i medicinskih tehničara, a u područjima gdje mreže zdravstvenih usluga za predškolsku djecu nisu popunjene, liječnici opće prakse/liječnici obiteljske medicine imaju pravo dogovoriti uvjete pružanja zdravstvene skrbi iz obveznoga zdravstvenog osiguranja za djecu stariju od 4 godine, a iznimno i za djecu od 0 do 4 godine ako prebivalište djeteta nema pedijatra za spomenutu dječju dob.

Zdravstvena zaštita školske djece provodi se u sklopu opće/obiteljske medicine. Prevencija i specijalizirana zdravstvena zaštita školske djece i studenata organizirana je kroz timove za školsku i sveučilišnu medicinu.

Cijepljenje

Prema Zakonu o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti (Narodne novine 79/07, 113/08 i 43/09) cijepljenje je obvezno za svu djecu koja nemaju medicinske kontraindikacije. Prema navodima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, nacionalni Program masovnog cijepljenja jedna je od najuspješnijih i najopsežnijih preventivnih zdravstvenih akcija u zemlji.

Analiza postotaka obuhvata osoba predviđenih za cijepljenje u 2015. pokazuje da je procijepljenost djece protiv bolesti iz Programa obveznih cijepljenja je u Hrvatskoj visoka, jedna od najboljih u Europi. Primjerice, prema podacima Hrvatskog zdravstveno-statističkog ljetopisa Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo za 2015. godinu, i to do 98,6,0% (cjepivo protiv tuberkuloze). Međutim, vidljivo je da su se cjepni obuhvati za sva cijepljenja neznatno smanjili u odnosu na 2014. godinu.

Djeca s teškoćama u razvoju

U Hrvatskom registru osoba s invaliditetom na dan 29. siječnja 2013. zabilježeni su podaci o 34.037 djece s teškoćama u razvoju do navršene 18 godine života, dakle rođenih u periodu od 29.01.1995.- 29.01.2013., što čini 6,5% od ukupnog broja osoba s invaliditetom. U odnosu na ukupan broj djece od 845.815 prema popisu stanovništva iz 2011., taj broj predstavlja prevagu od 4%.

Normativni akti prilagođavaju se potrebama djece s teškoćama razvoju, pa tako Zakon o gradnji (članak 14.) i Državni pedagoški standard (članak 22. i 23.) garantiraju potrebne prostorne i tehničke uvjete za tu djecu, a Državni pedagoški standard i uvjete za provođenje produženog stručnog postupka i rehabilitacijskih postupaka (članak 33.).

Prema evidenciji Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, djece s teškoćama u razvoju je 2012. godine bilo 18.816 (5,61%) u osnovnim školama, od toga najveći broj integriran u redovite razrede prema prilagođenom programu ili individualiziranom pristupu, a ostali u posebnim odjelima pri školama ili u namjenskim ustanovama.

Iz zakonskih propisa koji reguliraju područje odgoja i obrazovanja, neupitna je opredijeljenost Republike Hrvatske za inkluzivno obrazovanje, a isto proizlazi iz Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine.

Ministarstvo nastoji prevladati problem stručnom pomoći učiteljima kroz rad mobilnog tima u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje i specijaliziranih ustanova, koji održava stručna predavanja i radionice na traženje djelatnika ustanova u kojima su integrirana djeca

s teškoćama u razvoju. Kroz programe edukacije za odgoj i obrazovanje djece i učenika s teškoćama u razvoju prošlo je oko 7.500 polaznika iz svih županija tijekom 2009./2010. i 2010./2011. školske godine. Tijekom 2015. godine prema zapažanjima i izvješću Pravobraniteljice za djecu vidljivi je nedostatak broja vještaka jer od 1. siječnja 2015. godine a sva vještačenja u prvom i drugom stupnju, u postupcima radi ostvarivanja prava iz područja socijalne skrbi, mirovinskog osiguranja, zdravstva, obrazovanja, profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja osoba s invaliditetom, zaštite ratnih i civilnih žrtava rata te drugim područjima, nadležan je Zavod za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom (ZOSI). Zbog toga se i dalje događa dugotrajnost postupka ostvarivanja prava iz sustava socijalne skrbi za djecu s teškoćama u razvoju i njihove roditelje. Nadalje, važno je za djecu s teškoćama u razvoju i njihove obitelji proširiti mogućnost korištenja usluga rane intervencije jer osiguravanje kvalitetne i dostupne podrške obiteljima u njihovom domu prevenira institucionalizaciju i jača kapacitete roditelja.

Standardi u djelatnosti zdravstva i socijalne skrbi

Zakonom o kvaliteti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi (Narodne novine 124/11) osnovana je Agencija za kvalitetu i akreditaciju u zdravstvu i socijalnoj skrbi (Planinska 13, Zagreb, <http://aaz.hr>) koja provodi postupak akreditacije zdravstvenih ustanova, trgovačkih društava koja obavljaju zdravstvenu djelatnost te privatnih zdravstvenih radnika, kao i postupak akreditacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih i fizičkih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi.

U tu svrhu izrađeni su Pravilnik o standardima kvalitete zdravstvene zaštite i načinu njihove primjene (Narodne novine 79/11) i Pravilnik o akreditacijskim standardima za bolničke zdravstvene ustanove (Narodne novine 31/11).

Standardi kvalitete socijalnih usluga u djelatnosti socijalne skrbi, sa smjericama za provedbu (2010.) usklađeni su s ciljevima Zajedničkog memoranduma o socijalnom uključivanju Republike Hrvatske (JIM) za razdoblje od ožujka 2007. do lipnja 2008. godine sklopljenoga između Vlade RH i Europske komisije. Pravilnik o standardima kvalitete socijalnih usluga (Narodne novine 143/14) obuhvaćaju sedamnaest standarda kvalitete sa pripadajućim pokazateljima. Oni su izrađeni s namjerom prevladavanja siromaštva, socijalne ranjivosti i socijalne isključenosti, podržavajući život korisnika u prirodnom okruženju i zaštitu posebno osjetljivih skupina od povreda njihovih ljudskih prava. Standardi su podijeljeni u četiri šira područja kojima se naglašavaju ključni aspekti socijalnih usluga: usmjerenost prema korisniku, zaštita prava, rukovođenje i upravljanje te okoliš.

Razmjere problema najbolje ilustriraju porazni podaci MSPM-a, prema kojima u 2014. godini čak 1.493 djece nije ostvarilo svoje pravo na susrete i druženje s drugim roditeljem ili ga je ostvarivalo u opsegu manjem od onoga određenog sudskom odlukom zbog manipulativnog ponašanja roditelja s kojim djeca žive. Djeca su izložena manipulaciji i od strane roditelja s kojim ne žive, i to u vrijeme susreta i druženja s tim roditeljem. Prema podacima MSPM-a u 2014. godini je 757 djece bilo izloženo takvom neprimjerenom i po dijete štetnom ponašanju roditelja.

4.3.3. Problemi i izazovi (postojeća istraživanja i podaci prikupljeni u intervjuima ili fokus grupama)

Stručnjaci upozoravaju da je broj djece u skrbi pedijatra u primarnoj zdravstvenoj zaštiti prevelik. Standardni broj djece na jednog pedijatra iznosi 1000 djece (prema odluci Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo iz 2011. godine), a stručnjaci (Hrvatsko pedijatrijsko

društvo) smatraju da bi broj djece po jednom pedijatru trebao biti maksimalno 800 (Izvor: Liječničke novine 106, veljača 2012.).

U Hrvatskoj se sve češće se javljaju problemi vezani uz mentalno zdravlje djece. Podaci Službe za socijalnu medicinu Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo iz 2002. godine pokazuju da je u skupini djece i mladih do 19 godina starosti evidentirano više od 16 000 onih s poremećajima u ponašanju ili duševnim poremećajima, s tendencijom godišnjeg porasta broja bolesnika za 500 do 700 (izvor: Nacionalna strategija razvoja zdravstva 2012-2020.). U isto vrijeme, prema podacima Hrvatske liječničke komore na preko 800.000 djece i mladih dolazi svega 16 subspecialista koji se bave mentalnim zdravljem djece i mladih te svega nekoliko kreveta u bolnicama u Zagrebu, Osijeku i Rijeci (izvor: www.hlk.hr/1335).

Pravobraniteljica za djecu u svom Izvješću za 2015. godinu ukazuje da djeca s teškoćama mentalnog zdravlja su često stigmatizirana i marginalizirana skupina kojoj se nerijetko krši pravo na primjerenu pomoć i liječenje te i dalje naglašava problem nedovoljnih kadrovskih i prostornih kapaciteta u pružanju kontinuirane i multidisciplinarnе skrbi i podrške djetetu. Je se da ostvarivanje obrazovnih prava u svakodnevnom životu i dalje predstavlja problem za djecu s teškoćama u razvoju i njihove roditelje.

Pravobraniteljica za djecu navodi brojne prijave povreda prava djece s teškoćama u razvoju unutar sustava osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja, što je posljedica nepostojanja adekvatnog podzakonskog propisa kojim bi se reguliralo obrazovanje učenika s teškoćama u razvoju uz postojeću tešku financijsku situaciju, koja onemogućuje financiranje potreba djeteta na željenoj razini. Problemi se javljaju zbog nedostatnih kompetencija djelatnika te zbog neodgovarajućih prostornih i kadrovskih uvjeta, povezanih s lošim financijskim mogućnostima škola.

Prema izvješćima pravobraniteljice za djecu, u Republici Hrvatskoj ne postoji zadovoljavajući model zdravstvenog obrazovanja, unatoč vrijednom i redovnom radu liječnika. U ruralnim bi područjima i na otocima pedijatrijsku službu trebalo unaprijediti povećanjem broja pedijatara. Posebno nema dovoljno ljudskih resursa za obrazovno, terapijsko i obiteljsko savjetovanje te psihoterapiju za djecu i njihove obitelji, kao ni odgovarajućeg pristupa djelatnostima prevencije.

Pravo roditelja da budu sa svojom djecom tijekom hospitalizacije djece uređeno je pravilnicima, ali često nije ostvareno zbog nedovoljnog bolničkih kapaciteta.

Jedan od najčešćih aktualnih problema je nemogućnost ostvarivanja nedavno uvedenog prava na pomoćnika u nastavi za djecu s teškoćama u razvoju. Pomoćnik u nastavi pruža neposrednu podršku s teškoćama u razvoju tijekom odgojno-obrazovnog procesa. Tijekom 2015. Ministarstvo znanosti obrazovanja i sporta je objavilo nacrt prijedloga Pravilnika o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima. Financijske prilike i normativno neuređeno područje stvaraju velike prepreke ostvarivanju ovoga prava. Prema podacima Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, za školsku godinu 2012./2013. do 31. prosinca 2012. godine izdana je suglasnost za ukupno 406 pomoćnika u nastavi/osobnih pomoćnika i prevoditelja znakovnog jezika, ali potrebe su značajno veće.

U pogledu djece s teškoćama u sustavu srednjoškolskog odgoja i obrazovanja, pravobraniteljica je primala pritužbe roditelja u odnosu na elemente i kriterije za izbor kandidata za upis u srednje škole. Jasniji propisi, razvoj odgovarajućih programa, edukacija stručnjaka škola i umrežavanje institucija/stručnih službi s ciljem kontinuiranog

sagledavanja pozitivnih i negativnih primjera iz zakonodavstva i prakse te predlaganja zajedničkih rješenja, vide se kao mogući način prevladavanja postojeće situacije.

5. Preporuke za usklađivanje zakonodavstva i praksi poštivanja različitosti i izgradnje mira kroz aspekte ECD u Hrvatskoj (izvedene iz dobivenih rezultata)

Institucije za podršku razvoju nevladinih organizacija

Okosnica institucionalnog okvira koji ima zadaću pratiti i poticati kvalitetu i djelotvornost nevladinih udruga su institucije poput Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske (osnovan 1998.), Savjeta za razvoj civilnoga društva (osnovan 2002.) te Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva (osnovana 2003.).

Ured za udruge (Opatička 4, Zagreb, <http://www.udruge.gov.hr>) je stručna služba Vlade Republike Hrvatske osnovna Uredbom o Uredu radi obavljanja stručnih poslova u vezi sa stvaranjem uvjeta za suradnju i partnerstvo s nevladinim, neprofitnim sektorom, poglavito s nevladinim udrugama u Republici Hrvatskoj.

Važeća Uredba o Uredu za udruge (Narodne novine 34/12) daje Uredu širok raspon djelovanja, među kojima je razvoj i vođenje učinkovitog sustava praćenja i vrednovanja projekata i programa udruga financiranih iz državnog proračuna i drugih javnih izvora te fondova Europske unije.

Također Zakonom o volonterstvu (Narodne novine 58/07 i 22/13) propisani su uvjeti i pojmovi vezani uz volontiranje, temeljna načela volontiranja, vrijednosti volontiranja, prava i dužnosti volontera te organizatora volontera.

Savjet za razvoj civilnog društva prvi put je osnovan 2002. godine. Savjet u današnjem sazivu ima 31 član koje imenuje Vlada Republike Hrvatske, od toga 15 predstavnika tijela državne uprave, 13 predstavnika udruga i drugih organizacija civilnog društva na prijedlog organizacija civilnoga društva i 3 predstavnika organizacija civilnoga društva iz reda zaklada, sindikata i udruga poslodavaca na prijedlog Ureda za udruge. Njegovo je djelovanje regulirano važećom Odlukom o osnivanju Savjeta za razvoj civilnoga društva (Narodne novine 140/09, 42/12 i 61/14).

Savjet je savjetodavno tijelo Vlade Republike Hrvatske s ciljem razvoja suradnje s organizacijama civilnoga društva, razvoja filantropije, socijalnog kapitala i međusektorske suradnje u Republici Hrvatskoj.

Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva (Štrigina 1a, Zagreb, <http://civilnodrustvo.hr>) osnovana je s temeljnom svrhom promicanja i razvoja civilnoga društva u Republici Hrvatskoj. Zaklada pruža stručnu i financijsku potporu programima koji potiču održivost neprofitnog sektora, međusektorsku suradnju, građanske inicijative, filantropiju, volonterstvo, unaprjeđuju demokratske institucije društva, kao i drugim programima kojima se ostvaruje temeljna svrha Zaklade.

U svom izvješću za 2015. godinu Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva ističe i svoju ulogu k vodeće javne institucije te ulogu Posredničkog tijela razine 2 u operativnoj strukturi na razini Republike Hrvatske za upravljanje Fondovima Europske unije namijenjenih civilnome društvu.

U 2015. godini Zaklada je inicirala novi način dodjele podrški kroz Tematski fond "Demokratizacija i razvoj civilnoga društva 2.0" uvođenjem novog modela, kojim omogućuje podršku organiziranom civilnome društvu u sukreiranju i poboljšavanju uvjeta

za djelovanje dinamičnih i suradnih otvorenih platformi. U 2015. godini Nacionalna zaklada je pružila 449 podrški organizacijama civilnoga društva, od kojih je dobitnik imalo 133.692 izravnih korisnika.

Mjerila i kriteriji financiranja rada udruga

Ovdje je zanimljivo analizirati i koji su kriteriji financiranja projekata i programa nevladinih organizacija i mjerila njihovog odabira propisani u različitim dokumentima državnih tijela i agencija, odnosno koliko se kroz selekcijske kriterije postavljaju i promiču standardi kvalitete njihovog rada.

Kriteriji propisani dokumentima državnih tijela

Kodeks pozitivne prakse, standarda i mjerila za ostvarivanje financijske potpore programima i projektima udruga (Narodne novine 16/07) uređuje osnovne standarde i načela postupanja ureda Vlade Republike Hrvatske i tijela državne uprave kao davatelja financijske potpore iz sredstava državnoga proračuna udrugama za provedbu njihovih programa i projekata koji su od osobitog interesa za opće/javno dobro u Republici Hrvatskoj.

Propisano je da se postupak odobravanja temelji na:

1. određivanju prioriteta za financiranje programa i projekata udruga za proračunsku godinu,
2. raspisivanju javnih natječaja s jasnim natječajnim uvjetima, mjerilima za procjenjivanje prijave i postupkom odobravanja financijskih potpora,
3. komisijskom otvaranju zaprimljenih prijava,
4. procjenjivanju prijavljenih projekata i programa od strane stručnih tijela koja čine predstavnici tijela državne uprave, znanstvenih i stručnih institucija i neprofitnih pravnih osoba (udruge, zaklade i dr.),
5. dostavi pisanog odgovora sudionicima natječaja o odobrenoj financijskoj potpori ili razlozima neodobravanja potpore,
6. javnom objavljivanju rezultata natječaja, s podacima o udrugama, programima i projektima za koje je odobrena financijska potpora, kao i o odobrenim iznosima,
7. sklapanju ugovora o financiranju programa i projekata s udrugama kojima je odobrena financijska potpora,
8. praćenju i ocjenjivanju provedbe odobrenih programa i projekata, kao i namjenskog trošenja odobrenih sredstava, na temelju obveznoga opisnog i financijskog izvješća udruga.

Kao opća mjerila (ili bolje reći preduvjeti) za udruge koje sudjeluju na javnom natječaju za odobravanje financijske potpore za financiranje, Kodeks navodi da moraju:

1. biti upisane u Registar udruga Republike Hrvatske,
2. promicati vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske,
3. provoditi djelatnosti usmjerene potrebama zajednice i očuvanja održivog razvoja,
4. dostaviti izvješće o urednom financijskom poslovanju, uvjerenje o nekažnjavanju odgovorne osobe udruge, dokaz o registraciji te ostale dokumente prema uvjetima natječaja, dok se ne urede kriteriji kvalitete rada organizacijae.

Izrađen je i Priručnik za primjenu Kodeksa pozitivne prakse, standarda i mjerila za ostvarivanje financijske potpore programima i projektima udruga programima i projektima udruga, kao pomoć u primjeni standarda koje propisuje Kodeks.

Kriteriji za utvrđivanje financijske potpore za programe nevladinih udruga i ustanova nacionalnih manjina (Narodne novine 129/09 i 70/11) utvrđuju pravila i pretpostavke koje nevladine udruge i ustanove nacionalnih manjina trebaju ispunjavati pri zahtjevu za dodjelu financijske potpore za programe ostvarivanja kulturne autonomije nacionalnih manjina iz sredstava Državnog proračuna Republike Hrvatske.

Kriterije je donio Savjet za nacionalne manjine (www.savjet.nacionalne-manjine.info) kao autonomno krovno tijelo koje povezuje institucije i interese nacionalnih manjina na državnoj razini, osnovano na osnovu Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina s ciljem što učinkovitijeg sudjelovanja nacionalnih manjina u javnom životu Republike Hrvatske, posebice predlaganja uređivanja i rješavanja pitanja u svezi s ostvarivanjem i zaštitom prava i sloboda nacionalnih manjina.

Nadzor nad radom udruga

Od 1. listopada 2014. je na snazi novi Zakon o udrugama (Narodne novine 74/14) koji definira udruge kao svaki oblik slobodnog i dobrovoljnog udruživanja više fizičkih, odnosno pravnih osoba radi zaštite njihovih probitaka ili zauzimanja za zaštitu ljudskih prava i sloboda, zaštitu okoliša i prirode, i održivi razvoj, te za humanitarna, socijalna, kulturna, odgojno-obrazovna, znanstvena, sportska, zdravstvena, tehnička, informacijska, strukovna ili druga uvjerenja i ciljeve koji nisu u suprotnosti s Ustavom i zakonom, a bez namjere stjecanja dobiti ili drugih gospodarski procjenjivih koristi, podvrgavaju pravilima koja uređuju ustroj i djelovanje toga oblika udruživanja.

Prema Zakonu o udrugama postoji više vrsta nadzora nad radom udruge. Unutarnji nadzor od strane samih članova udruge ako primijete da je pojedini član udruge prekršio statut ili neki drugi opći akt. Inspekcijski nadzor nad radom udruge i inspekcijski nadzor nad obavljanjem djelatnosti udruge. Nadalje, financijski nadzor nad radom udruge kojeg provodi Ministarstvo financija sukladno posebnim propisima, a upravni nadzor nad radom udruge provodi središnje tijelo državne uprave nadležno za poslove opće uprave.

Programi i projekti od interesa za opće dobro u Republici Hrvatskoj koje provode udruge mogu se financirati iz državnog proračuna, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, fondova Europske unije i drugih javnih izvora. Aktivnostima za opće dobro smatraju se osobito aktivnosti udruga koje pridonose zaštiti i promicanju ljudskih prava, zaštiti i promicanju prava nacionalnih manjina, zaštiti i promicanju prava osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju, starijih i nemoćnih, jednakosti i ravnopravnosti te mirotvorstvu i borbi protiv nasilja i diskriminacije, promicanju vrijednosti domovinskog rata, brizi i izobrazbi djece i mladih te njihovom aktivnom sudjelovanju u društvu, prevenciji i borbi protiv svih oblika ovisnosti, razvoju demokratske političke kulture, zaštiti i promicanju prava manjinskih društvenih skupina, promicanju i razvoju volonterstva, socijalnim uslugama i humanitarnoj djelatnosti, poticanju i razvoju socijalnog poduzetništva i dr.

Vlada Republike Hrvatske, na prijedlog svoje stručne službe nadležne za organizacije civilnoga društva Uredbom uređuje kriterije, mjerila i postupke financiranja i ugovaranja programa od interesa za opće dobro kojeg provode udruge, a visina sredstava dotiranih udrugama određuje se svake godine u državnom proračunu. Početkom prošle godine

donesena je Uredba o kriterijima, mjerilima, postupku financiranja i postupku ugovaranja programa i projekata od interesa za opće dobro koje provode udruge (Narodne novine 26/15) kojima se utvrđuju kriteriji, mjerila i postupci koje nadležna tijela državne uprave, Vladini uredi i tijela te druge javne institucije, raspoložuci sredstvima iz javnih izvora primjenjuju prilikom financiranja i ugovaranja programa i/ili projekata od interesa za opće dobro koje provode udruge. Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske je objavio Priručnik za postupanje u primjeni Uredbe, koji predstavlja detaljnu uputu tijelima državne, regionalne i lokalne uprave, Vladinim uredima i tijelima kao i drugim javnim institucijama koje dodjeljuju financijske i nefinancijske podrške iz javnih izvora za projekte i programe od interesa za opće dobro koje provode udruge.

Godišnji plan raspisivanja javnih natječaja objavljuje se na mrežnim stranicama davatelja financijskih sredstava te se evidentira u objedinjenom godišnjem planu javnih natječaja dostupnom na mrežnim stranicama Ureda za udruge.

Mjerila vrednovanja rada udruga

Kodeksom pozitivne prakse, standarda i mjerila za ostvarivanje financijske potpore programima i projektima udruga je propisano da davatelji financijske potpore informacije o financiranim programima i projektima dostavljaju Uredu za udruge Vlade Republike Hrvatske i Savjetu za razvoj civilnoga društva koji, kao savjetodavno i stručno tijelo Vlade Republike Hrvatske, prati, analizira i evaluira potpore iz državnog proračuna koje putem javnih natječaja odobravaju davatelji financijske potpore za programe i projekte udruga u Republici Hrvatskoj. Međutim, proces praćenja rada udruga i vrednovanja njihovih programa nije naznačen.

U već spomenutom Priručniku za primjenu Kodeksa pozitivne prakse, standarda i mjerila za ostvarivanje financijske potpore programima i projektima udruga u poglavlju 8. Praćenje i vrednovanje provedbe odobrenih programa i projekata detaljnije se obrazlaže odredba Kodeksa kojom je propisano praćenje i ocjenjivanje provedbe odobrenih programa i projekata, kao i namjenskog trošenja odobrenih sredstava, na temelju obveznog opisnog i financijskog izvješća koje udruge dostavljaju davateljima financijske potpore, sukladno odredbama ugovora o financijskoj potpori.

Vlada Republike Hrvatske je u 2012. godine usvojila Nacionalnu strategiju stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva od 2012. do 2016. godine kojim se na strateškoj razini pokušavaju odrediti ciljevi koje Republika Hrvatska u pogledu razvoja civilnoga društva želi postići. Dokument sadrži četiri glavna dijela; vrijednosno utemeljenje odnosa države i civilnoga društva, razvoj civilnoga društva u Hrvatskoj. Na web stranici Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske, od 2010. započele su i edukacije službenika na lokalnoj razini za primjenu Priručnika.

Prema Priručniku, rezultati praćenja i vrednovanja financiranih projekata i programa mogu i trebali bi poslužiti kao temeljni podaci za planiranje budućih natječaja te pri razvoju relevantnih programa i strategija.

Savjet za nacionalne manjine Republike Hrvatske donio je i Metodologiju praćenja ostvarivanja programa nevladinih udruga i ustanova nacionalnih manjina (Narodne novine 129/09 i 70/11).

Metodologijom se osigurava ujednačeno izvještavanje i stručno praćenje ostvarivanja programa svih nevladinih udruga i ustanova nacionalnih manjina.

6. Zaključne napomene: kratke poruke koje ukazuju na glavne rezultate analize

Postignuća u praksi i buduće perspektive

Na temelju iskaza naših respondenata u fokus grupama i pojedinačnim kontaktima, opće je mišljenje da ni približno nije uspostavljen sustav praćenja i vrednovanja, a slično stajalište proizlazi i iz nacionalnih strateških dokumenata.

Prema ocjenama iznesenima u već spomenutoj Nacionalnoj strategiji stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva od 2012. do 2016. godine Vlade Republike Hrvatske (kao dokumentu u čijem su stvaranju sudjelovale brojne nevladine udruge i stručnjaci u tom području), iako se za projekte i programe organizacija civilnoga društva ili njihov redovan rad, kroz usustavljeni način financiranja svake godine izdvajaju značajna sredstva iz javnih izvora na nacionalnoj i lokalnim razinama, sustav treba unaprijediti jer nije u skladu s potrebama. Konstatira se da se prioriteta natječaja često ponavljaju iz godine u godinu ne prateći stvarne potrebe i trendove, da nema kvalitetnog i sustavnog nadzora nad dodijeljenim sredstvima kao ni vrednovanja rezultata i učinaka financiranih programa i projekata organizacija civilnog društva.

Kao bolje uspostavljeni sustavi nadzora spominju se sustav Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva te sustavi pojedinih ugovaratelja određenih programa i projekata na nacionalnoj razini, koji prate i vrednuju provođenje pojedinih projekata i trošenje sredstava.

Računalni program Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva pod nazivom Potpora plus prvi je specijalizirani hrvatski program za praćenje projekata/programa predloženih za institucionalnu potporu.

Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva od 2012. do 2016. godine u području I. Institucionalni okvir za potporu razvoju civilnoga društva, za mjeru 4.: osigurati transparentan i učinkovit sustav financiranja iz javnih izvora projekata i programa od interesa za opće dobro koje provode organizacije civilnoga društva, planira cijeli niz provedbenih aktivnosti koje bi trebale doprinijeti boljem praćenju rada udruga u razdoblju od 2012. do 2016. godine. Kroz aktivnosti 4.1., 4.2. i 2.3. planiraju se urediti načela i postupci dodjele bespovratnih sredstava projektima i programima udruga, osigurati uspostavu i korištenje zajedničkog informacijskog sustava za dodjelu sredstava i praćenje provedbe projekata i programa, te poboljšati dostupnost i transparentnost podataka o rezultatima financiranih projekata i programa organizacija civilnoga društva.

Za mjeru 6.: osigurati analitičku podlogu za praćenje napretka u razvoju civilnoga društva u Republici Hrvatskoj, provedbena aktivnost 6.1. predviđa podržavanje istraživanja u područjima od važnosti za razvoj civilnoga društva. Nositelj je Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva zajedno sa sunositeljima (među kojima su Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Hrvatska zaklada za znanost, sveučilišta i znanstveni instituti), a pokazatelji provedbe su: 1. broj natječaja iz različitih izvora za provedbu istraživanja u ključnim područjima društvenog razvoja koja su obuhvaćena Nacionalnom strategijom, 2. broj provedenih istraživanja, 3. broj analiza u programskim područjima djelovanja organizacija civilnog društva o njihovom stanju, razvoju, održivosti i utjecaju različitih oblika financiranja, te 4. broj provedenih vrednovanja natječaja tijela državne uprave i jedinica lokalne i područne samouprave za financiranje programa i projekata udruga.

Ljudi i organizacije

Pravobranitelj/ica za djecu

U Hrvatskoj djeluje institucija pučkog pravobranitelja, posebnog opunomoćenika Hrvatskog sabora za promicanje i zaštitu ljudskih prava i sloboda utvrđenih Ustavom, zakonima i međunarodnim pravnim aktima o ljudskim pravima i slobodama. Institucija je uspostavljena Ustavom još 1990. godine, a uređena je Zakonom o pučkom pravobranitelju 1992. godine. Stupanjem na snagu Zakona o suzbijanju diskriminacije 1. siječnja 2009. godine Pučki pravobranitelj postao je središnje tijelo nadležno za suzbijanje diskriminacije.

U Hrvatskoj postoje i posebni pravobranitelji koji svaki u svom djelokrugu štite i promiču prava posebno zaštićenih skupina i vrijednosti pravnog poretka. To su pravobranitelj za ravnopravnost spolova, za osobe s invaliditetom i pravobranitelj za djecu, koji je već više puta spomenut, a koji ima urede osim u Zagrebu i u Osijeku, Rijeci i Splitu.

Organizacije civilnoga društva

Centar za civilne inicijative kao hrvatski partner u ovom projektu raspolaže širokom bazom podataka o ljudima, organizacijama i mrežama koje bi mogle biti zainteresirane za ovu inicijativu, postati dio radnih skupina i nacionalne mreže, s ciljem suradnje, izgradnje i razvoja kapaciteta koji su potrebni za njenu provedbu.

Prema podacima službenih evidencija i registara (prema Nacionalnoj strategiji stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva od 2012. do 2016. godine) danas u Hrvatskoj djeluje nešto manje od 53.000 registriranih udruga, 232 zaklada, 11 fundacija, a prema procjeni više je od 600 privatnih ustanova. Od tog broja evidentiranih udruga oko 16.000 udruga registrirano u području sporta i rekreacije, gotovo 7.000 u području kulturnog i umjetničkog stvaralaštva, blizu 4.000 udruga djeluje u području tehničke kulture te više od 4.000 u različitim gospodarskim djelatnostima. Postoji više od 1.000 udruga proizašlih iz Domovinskog rata. U području socijalne i zdravstvene djelatnosti i okupljanja i zaštite djece, mladeži i obitelji ukupno više je od 4.000 udruga, a više od 6.000 udruga djeluje u humanitarnim, ekološkim, hobističkim, odgojno-obrazovnim, znanstvenim, duhovnim odnosno u područjima zaštite ljudskih prava i prava nacionalnih manjina, informacijskih i drugih djelatnosti.

Istraživački instituti

Budući da projekt ima istraživačku komponentu, navode se i istraživački instituti koji su svojim područjem bavljenja već (bili) angažirani u ovom području istraživanja i stručno-znanstvenog djelovanja.

- Institut za društvena istraživanja
- Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
- Institut za antropologiju

II. DIO: privremene preporuke

U sklopu pet planiranih komponenti projekta, preporuke su sljedeće:

A. Vještine i znanja nevladinih organizacija za politiku i praksu istraživanja

Vještine i znanja nevladinih organizacija za politiku i praksu istraživanja trebalo bi sustavno unaprjeđivati.

Premda se u novijim fakultetskim programima i to promijenilo nabolje, slična se metodološka manjkavost odražava i u edukaciji odgojitelja.

B. Vještine i znanja za politiku praćenja i vrednovanja

Već je spomenuto da je u projektima nevladinog sektora posebno potrebno unaprijediti komponentu praćenja i vrednovanja - osobito dugoročnih učinaka. Evaluacija projekata najčešće je uključivala subjektivnu prosudbu korisnika odnosno mjeri kratkoročne učinke, ali često nisu praćeni njihovi dugoročni učinci.

S obzirom na utvrđene potrebe i ciljeve samog projekta, u okviru projektnih aktivnosti trebalo bi predvidjeti edukaciju predstavnika uključenih nevladinih organizacija u području osnovne metodologije akcijskog istraživanja, s primjenom u području planiranja, praćenja, vrednovanja i ponovnog (povratnog) planiranja.

C. Vještine i znanja za zagovaranje i lobiranje

Jednako kao što će stvaranje mreže osnažiti kapacitete nevladinih udruga u projektu, zajednički edukativni programi prilika su za intenziviranje suradnje (neformalno umrežavanje) između vrtića i nevladinih organizacija, što je iznimno važno u ovom projektu, jer se mogućnost realiziranja odgojno-obrazovnih programa uz željeni obuhvat djece najbolje može ostvariti u uspostavljenoj suradnji udruga s predškolskim ustanovama.

Mreža suradnje i zajedničke sustavne (modularne) edukacije koja bi i jedne i druge osposobila za praćenje i istraživanje stanja i promjena, potpomogla bi i razvoj programa u zajedničkoj suradnji vrtića i uključenih nevladinih udruga.

Pod tim uvjetima, u ovom području postoji velik prostor za suradnju nadležnih tijela s nevladinim organizacijama, primjerice u području edukacije, izrade nacionalnih programa (npr. već spomenutog građanskog odgoja za vrtiće koji je upravo u fazi izrade), ali i za samu provedbu programa s djecom u vrtićima (sukladno praksi odobravanja programa i Uputama za pisanje programa u svrhu provođenja postupka verifikacije).

I prema novoj Strategiji Agencije za odgoj i obrazovanje pod nazivom: Stručno usavršavanje usmjereno na profesionalni razvoj odgojno-obrazovnih radnika otvorene su veće mogućnosti za sudjelovanje udruga i suradnju vrtića i udruga u području edukacije koja se planira u okviru ovog projekta. Strategijom je naglašeno da je suradnja Agencije i stručnih institucija, udruga i organizacija te drugih pružatelja stručnog usavršavanja važna za kontinuirano poboljšanje sustava stručnog usavršavanja odgojno-obrazovnih radnika.

D. Razvijanje i testiranje alata

U Hrvatskoj je tijekom rata i poraća osmišljeno i ostvareno niz projekata u području psihosocijalne pomoći, prevladavanja konflikata, uvažavanja i prihvaćanja različitosti, od kojih jedan broj i za ranu dječju dob.

U njima je nastao određeni fond projektnih igara i radionica za djecu, primjera aktivnosti i metodičkih priprema za odgojitelje. Mnogi su bili dobro prihvaćeni i pojedine njihove aktivnosti se i dalje u određenoj mjeri koriste u radu udruga i dječjih vrtića.

Ipak, prema iskazima stručnjaka vrtića i učitelja osnovnih škola s kojima smo razgovarali, u okviru didaktičkih sredstava i tzv. pomoćnih materijala za nastavu za sada ne postoji komplet koji bi bio ciljano osmišljen i preporučen upravo za tu namjenu.

Poželjno je da se za odgojno-obrazovni rad na prevladavanju netrpeljivosti i prihvaćanju različitosti izaberu, prilagode ili osmisle novi didaktički materijali (lutke, materijali za igre uloga, slikovnice, slagalice, društvene igre), igre i radionice s djecom, vodeći računa da je kao rezultat ratnih stradanja na velikom dijelu svog teritorija Hrvatska već razvila brojne takve materijale koji se mogu primijeniti, unaprijediti i/ili objediniti.

E. Izgradnja kapaciteta za organizacije civilnog društva

Područje kojim će se planirani projekt baviti odgovara nacionalnim strateškim opredjeljenjima, što otvara mogućnosti za suradnju udruga i vrtića i njihovu suradnju s nadležnim državnim i javnim tijelima u njegovoj pripremi i provedbi.

7. Popis literature

Zakoni i provedbeni propisi

Ustav i ustavni zakoni

- Ustav Republike Hrvatske (Narodne novine 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10 i 05/14)
- Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina (Narodne novine 155/02, 47/10, 80/10, 93/11)

Zakoni

- Kazneni zakon (Narodne novine 125/11, 144/12, 56/15 i 61/15)
- Obiteljski zakon (Narodne novine 103/15)
- Zakon o Agenciji za odgoj i obrazovanje (Narodne novine 85/06)
- Zakon o azilu (Narodne novine 79/07, 88/10 i 143/13)
- Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći (Narodne 143/13)
- Zakon o dadiljama (Narodne novine 37/13)
- Zakon o doplatku za djecu (Narodne novine 94/01, 138/06, 107/07, 61/11 i, 112/12 i 82/15)
- Zakon o elektroničkim medijima (Narodne novine 153/09i, 84/11, 94/13 i 136/13)
- Zakon o Hrvatskoj radioteleviziji (Narodne novine 137/10 i 76/12)
- Zakon o Hrvatskom kvalifikacijskom okviru (Narodne novine 22/13 i 41/16)
- Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola (Narodne novine 92/14)
- Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje (Narodne novine 133/12)
- Zakon o kaznenom postupku (Narodne novine 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14)
- Zakon o medijima (Narodne novine NN 59/04, 84/11, 81/13)

- Zakon o Nacionalnom preventivnom mehanizmu za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja (Narodne novine 18/11 i 33/15)
- Zakon o Nagradi za promicanje prava djeteta (Narodne novine 96/03 i 33/05)
- Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju (Narodne novine NN 80/13, 137/13)
- Zakon o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina (Narodne novine 51/00 i 56/00)
- Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (Narodne novine pročišćeni tekst, 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14)
- Zakon o oslobađanju od plaćanja troškova dijela zdravstvene zaštite (Narodne novine 32/02 i 30/04)
- Zakon o porezu na dohodak (Narodne novine, pročišćeni tekst zakona
- 177/04, 73/08, 80/10 , 114/11, 22/12, 144/12, 43/13, 120/13, 125/13, 148/13, 83/14, 143/14, 136/15)
- Zakon o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji (Narodne novine, pročišćeni tekst zakona 143/12, 105/15)
- Zakon o pravnom položaju vjerskih zajednica (Narodne novine, pročišćeni tekst zakona 83/02, 73/13)
- Zakon o pravobranitelju za djecu (Narodne novine 96/03)
- Zakon o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (Narodne novine 107/07)
- Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (Narodne novine, pročišćeni tekst zakona, 10/97, 107/07, 94/13)
- Zakon o prosvjetnoj inspekciji (Narodne novine, pročišćeni tekst zakona, 61/11, 16/12)
- Zakon o pučkom pravobranitelju (Narodne novine 76/12)
- Zakon o radu (Narodne novine 93/14)
- Zakon o ravnopravnosti spolova (Narodne novine 82/08)
- Zakon o roditeljskim i roditeljskim potporama (Narodne novine, pročišćeni tekst zakona, 85/08, 110/08, 34/11, 54/13, 152/14)
- Zakon o savjetima mladih (NN 41/14)
- Zakon o socijalnoj skrbi (Narodne novine, pročišćeni tekst zakona, 157/13, 152/14, 99/15, 52/16)
- Zakon o strancima (Narodne novine, pročišćeni tekst zakona, 130/11, 74/13)
- Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti (Narodne novine 70/15)
- Zakon o stručno-pedagoškom nadzoru (Narodne novine 73/97)
- Zakon o strukovnom obrazovanju (Narodne novine, pročišćeni tekst zakona, 30/09, 24/10)
- Zakon o sudovima za mladež (Narodne novine, pročišćeni tekst zakona, 84/11, 143/12, 148/13, 56/15)
- Zakon o suzbijanju diskriminacije (Narodne novine, pročišćeni tekst zakona, 85/08, 112/12)
- Zakon o suzbijanju zlouporabe opojnih droga (Narodne novine 107/01, 87/02, 163/03, 141/04, 40/07, 149/09, 84/11, 80/13)
- Zakon o trgovini (Narodne novine, 87/08, 116/08, 76/09, 114/11 i, 68/13, 68/13 i 30/14)

- Zakon o udomiteljstvu (Narodne novine 90/11, 78/12)
- Zakon o udrugama (Narodne novine NN 74/14)
- Zakon o udžbenicima za osnovnu i srednju školu (Narodne novine 27/10, 57/11, 101/13)
- Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti (Narodne novine 85/15)
- Zakon o umjetničkom obrazovanju (Narodne novine 130/11)
- Zakon o volonterstvu (Narodne novine 58/07 i 22/13)
- Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine 137/09, 14/10, 60/10)
- Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (Narodne novine 76/14)
- Zakon o zaštiti osobnih podataka (Narodne novine 103/03, 118/06, 41/08, 130/11, 106/12)
- Zakon o zaštiti pučanstva od zaraznih bolesti (Narodne novine 79/07, 113/08 i 43/09)
- Zakon o zaštiti prava pacijenata (Narodne novine 169/04 i 37/08)
- Zakon o zdravstvenoj zaštiti (Narodne novine 150/08, 71/10, 139/10, 22/11, 84/11, 154/11, 12/12, 35/12, 70/12, 144/12, 82/13, 159/13, 22/14, 154/14)
- Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju i zdravstvenoj zaštiti stranaca u Republici Hrvatskoj (Narodne novine 80/13)

Provedbeni propisi

- Državni pedagoški standard osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja (Narodne novine 63/08 i 90/10)
- Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i obrazovanja (Narodne novine 63/08 i 90/10)
- Državni pedagoški standard srednjoškolskog odgoja i obrazovanja (Narodne novine 63/08 i 90/10)
- Kodeks pozitivne prakse, standarda i mjerila za ostvarivanje financijske potpore programima i projektima udruga (Narodne novine 16/07)
- Kriteriji za utvrđivanje/dodjelu financijske potpore za programe nevladinih udruga i ustanova nacionalnih manjina prijavljene na javni poziv za predlaganje programa za ostvarivanje kulturne autonomije koji će se sufinancirati sredstvima državnog proračuna Republike Hrvatske (Narodne novine 129/09, 70/11 i 123/14)
- Metodologija praćenja ostvarivanja programa nevladinih udruga i ustanova nacionalnih manjina (Narodne novine 129/09 i 70/11)
- Pravilnik o broju učenika u redovitom i kombiniranom razrednom odjelu i odgojno-obrazovnoj skupini u osnovnoj školi (Narodne novine 124/09 i 73/10)
- Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi (Narodne novine 112/10)
- Pravilnik o načinu izvršavanja kazne maloljetničkog zatvora u kaznenom i prekršajnom postupku (Narodne novine 57/13)
- Pravilnik o načinu provođenja aktivnosti u školskim ustanovama na promicanju spoznaje o štetnosti uporabe duhanskih proizvoda za zdravlje (Narodne novine 176/03)
- Pravilnik o načinu provođenja programa i provjeri znanja tražitelja azila, azilanata, stranaca pod privremenom zaštitom i stranaca pod supsidijarnom zaštitom, radi pristupa obrazovnom sustavu Republike Hrvatske (Narodne novine 89/08)

- Pravilnik o nagradi za promicanje prava djeteta (Narodne novine 111/05)
- Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika (Narodne novine 34/91)
- Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (Narodne novine 23/91 i 24/15)
- Pravilnik o pedagoškoj mjeri odgojno-obrazovnog tretmana produženog stručnog postupka (Narodne novine 96/09)
- Pravilnik o postupku utvrđivanja psihofizičkoga stanja djeteta, učenika te sastavu stručnoga povjerenstva (Narodne novine 55/1167/14)
- Pravilnik o provođenju pripreme i dopunske nastave za učenike koji ne znaju ili nedostatno znaju hrvatski jezik i nastave materinskog jezika i kulture države podrijetla učenika (Narodne novine 15/13)
- Pravilnik o sadržaju i obliku svjedodžbi i drugih javnih isprava te pedagoškoj dokumentaciji i evidenciji u školskim ustanovama (Narodne novine 32/10, 50/11, 145/11 i 85/12)
- Pravilnik o sadržaju obvezne evidencije i izvješća, načina prikupljanja, obrade i pohrane statističkih podataka iz područja primjene Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine 105/11)
- Pravilnik o srednjoškolskom obrazovanju darovitih učenika (Narodne novine 90/93)
- Pravilnik o srednjoškolskom obrazovanju učenika s teškoćama i većim teškoćama u razvoju (Narodne novine 86/92, 24/15)
- Pravilnik o uvjetima i postupku ostvarivanja prava na stanku za dojenje djeteta, prava na dopust trudne radnice, prava na dopust radnice koja je rodila i prava na dopust radnice koja doji dijete (Narodne novine 112/11)
- Pravilnik o uvjetima koje moraju ispunjavati vozila kojima se prevoze djeca (Narodne novine 8/06, 100/08)
- Pravilnik o zdravstvenoj knjižici od rođenja do punoljetnosti (Narodne novine 126/06)
- Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Zagreb, 2004.
- Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Zagreb, 2008.
- Plan deinstitucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011.-2016. (2018.)

Strateški dokumenti i s njima povezani izvještaji

- Etički kodeks istraživanja s djecom. Vijeće za djecu. Vlada Republike Hrvatske, rujan 2003.
- Hrvatski kvalifikacijski okvir. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, 2012.
- Izvješće o provedbi Nacionalnog plana za suzbijanje trgovanja ljudima u 2012. godini, Agencija za odgoj i obrazovanje, 2013. (interni materijal) za razdoblje od 2012. do 2015. godine, za 2014. godinu u 2014. godini, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, 2015. godina
- Izvješće o provođenju Nacionalnog programa za Rome za 2010. - 2011. Vlada Republike Hrvatske listopad 2012.
- Izvješće o provedbi akcijskog plana za provedbu Nacionalne strategije za uključivanje Roma, za razdoblje 2013.-2015., za 2014. godinu, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjine Vlade RH, kolovoz 2015. godine.
- Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2015. godinu. Pravobraniteljica za djecu, Zagreb, ožujak 2016.
- Izvješće o radu Vlade Republike Hrvatske u mandatu predsjednice Jadranke Kosor, dipl. iur. (srpanj 2009.-prosinac 2011.), Zagreb, prosinac 2011. (<http://www.uprava.hr>)
- Alternativni izvještaj o primjeni Konvencije o pravima djeteta i Zaključaka UN-ova odbora za prava djece u Republici Hrvatskoj 2004.-2010. Koordinacija udruga za djecu siječanj, 2012.
- Nacionalna obiteljska politika (sažeta verzija). Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži, siječanj 2003.
- Nacionalna politika za ravnopravnost spolova za razdoblje od 2011. do 2015. godine (Narodne novine 88/11)
- Nacionalna populacijska politika (Narodne novine 132/06)
- Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine (Narodne novine 63/07)
- Nacionalna strategija prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih od 2009. do 2012. godine (Narodne novine 98/09)
- Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnoga društva od 2012. do 2016. godine. Vlada Republike Hrvatske, srpanj 2012.
- Nacionalna strategija suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2012. do 2017. godine (Narodne novine 122/12)
- Nacionalna strategija za uključivanje Roma za razdoblje 2013. do 2020. godine. Vlada Republike Hrvatske, studeni 2012.
- Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011. do 2016. godine (Narodne novine 20/11)
- Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine. Vlada Republike Hrvatske, ožujak 2006. (<http://www.dijete.hr/hr>)

- Nacionalni plan za borbu protiv diskriminacije od 2008. do 2013. godine. Vlada Republike Hrvatske, rujan 2008.
- Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje od 2012. do 2015. godine. Vlada Republike Hrvatske, Nacionalni odbor za suzbijanje trgovanja ljudima, prosinac 2012.
- Nacionalni program odgoja i obrazovanja o ljudskim pravima. Vlada Republike Hrvatske, Nacionalni odbor za obrazovanje o ljudskim pravima, Zagreb, 1999.
- Nacionalni program prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno-obrazovnom sustavu te djece i mladih u sustavu socijalne skrbi za razdoblje od 2015. do 2017. godine. Vlada Republike Hrvatske, Ured za suzbijanje zlouporabe droga, lipanj 2010-rujan 2015. (www.uredzadroge.hr)
- Nacionalni program sigurnosti cestovnog prometa Republike Hrvatske 2011. - 2020. godine (Narodne novine 59/11)
- Nacionalni program za mlade od 2009. do 2013. godine (Narodne novine 82/09) 2014. do 2017. godine (Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo socijalne politike i mladih, listopad 2014.)
- Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava za razdoblje od 2013. do 2016. godine. Vlada Republike Hrvatske, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, travanj 2013.
- Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju (u procesu donošenja). Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Zagreb, kolovoz 2012. Narodne novine 94/13).
- Plan programskih aktivnosti Vlade RH i UNICEF-a od 2007. do 2011.
- Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja, 2005.-2010. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, 2005.
- Izvješće o provedbi Nacionalne politike za ravnopravnost spolova za razdoblje od 2011. do 2015. godine u razdoblju od 2011. i 2012. do 2013. godini. Ured za ravnopravnost spolova, Zagreb, 2013. (interni materijal), srpanj 2014.
- Pregled EDC u Hrvatskoj, 2016. (<http://hub.coe.int/web/coe-portal/country/croatia>)
- Prijedlog Programa djelovanja Republike Hrvatske za primjenu Svjetske deklaracije o opstanku, zaštiti i razvoju djece. Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, 1998.
- Nacrt nacionalnog plana za borbu protiv diskriminacije za razdoblje od 2015 do 2020. U pripremi za usvajanje od Vlade RH)
- Priručnik za primjenu Kodeksa pozitivne prakse, standarda i mjerila za ostvarivanje financijske potpore programima i projektima udruga. Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske. Zagreb, 2009.
- Smjernice za planiranje, provedbu i vrednovanje preventivskih i tretmanskih programa zaštite djece od nasilja. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Zagreb, 2010.

- Pravilnik o standardima kvalitete socijalnih usluga u djelatnosti socijalne skrbi, sa smjernicama za provedbu. Ministarstvo zdravlja i socijalne skrbi, Zagreb, svibanj 2010. (Narodne novine 143/14)
- Strategija Agencije za odgoj i obrazovanje 2014.-2020. (nacrt): Stručno usavršavanje usmjereno na profesionalni razvoj odgojno-obrazovnih radnika. Agencija za odgoj i obrazovanje, ožujak 2013.
- Strategija razvoja sustava socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj 2011-2016. Vlada Republike Hrvatske, travanj 2011.
- Strategija stručnog usavršavanja odgojno-obrazovnih radnika 2009.- 2013. Agencija za odgoj i obrazovanje, završni nacrt, ožujak 2014.
- Strategija suzbijanja korupcije (Narodne novine 75/08, 26/15)
- Strateški plan Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta za razdoblje 2013.-2015. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, 2013.
- Strateški plan Ministarstva socijalne politike i mladih za razdoblje od 2014. do 2016.
- Treće i četvrto periodično izvješće Republike Hrvatske po članku 44., stavak 1., točka (b) Konvencije o pravima djeteta Odboru za prava djeteta Ujedinjenih naroda. Vlada Republike Hrvatske, Zagreb, prosinac 2010.
- Univerzalni periodični pregled stanja ljudskih prava u Hrvatskoj. Javni pravobranitelj, Zagreb, 2012.

Kurikulumi i programi

- Hrvatski kvalifikacijski okvir. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Zagreb, 2012.
- Kurikulum građanskog odgoja i obrazovanja. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta i Agencija za odgoj i obrazovanje. Zagreb, kolovoz 2012.
- Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Zagreb, 2011.
- Programsko usmjerenje odgoja i obrazovanja predškolske djece: Humanističko-razvojna koncepcija izvanobiteljskog odgoja i obrazovanja predškolske djece. Glasnik Ministarstva kulture i prosvjete Republike Hrvatske, 7/8, 1991.
- Strategija Agencije za odgoj i obrazovanje 2014.-2020. (nacrt). Agencija za odgoj i obrazovanje, ožujak 2013.)
- Strategija stručnog usavršavanja odgojno-obrazovnih radnika 2009.- 2013. Agencija za odgoj i obrazovanje, 2009.
- Nacionalna strategija za prava djece od 2014. do 2020., Vlada Republike Hrvatske, rujna 2014.
- Zapisnici sa sjednica Vijeća za djecu,
- Strategija Vijeća Europe za prava djeteta 2016.-2021.), Ljudska prava djece, Vijeće Europe, ožujak 2016. (www.coe.int/children)

- Smjernice Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci, Vijeće ministara 17.11.2010.
- Smjernice UN za alternativnu skrb o djeci, Opća skupština UN-a, 65. Plenarni sastanak 2009.
- Nacionalna strategija razvoja zdravstva 2012.- 2020. (Narodne novine 116/12)
- Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014.-2020.), Vlada Republike Hrvatske, ožujak 2014.
- Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije RH (Narodne novine 124/14)
- Analiza stanja prava djece i žena u Hrvatskoj, UNICEF Ured za Hrvatsku 2011.
- Akcijski plan Vijeća Europe za promicanje prava i puno sudjelovanje osoba s invaliditetom u društvu (2006.-2015.)
- Deklaracija o pravima osoba s invaliditetom (Narodne novine 47/05)
- Zajedničke europske smjernice za prijelaz s institucionalne skrbi na usluge podrške za život u zajednici, Europska stručna skupina z prijelaz s institucionalne skrbi na usluge podrške za život u zajednici, studeni 2012. (www.deinstitutionalizationguide.eu)
- Upute za pisanje programa u svrhu provođenja postupka verifikacije. Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb, studeni 2010.

Statističko-analitička izvješća

- Adresar ustanova, organizacija i ostalih institucija koje pružaju pomoć, podršku i zaštitu žrtvama nasilja u obitelji. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, Zagreb, 2009.
- Godišnje statističko izvješće za 2011. godinu o primijenjenim pravima socijalne skrbi u 2014. godini Ministarstva socijalne politike i mladih, 2015.
- Godišnje statističko izvješće o domovima i korisnicima socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj u 2014. Godini, Ministarstvo socijalne politike i mladih, Zagreb kolovoz 2015.
- Hrvatska u brojkama 2015., Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2016.
- Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis za 2009. godinu. Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb, 2010.
- Hrvatski zdravstveno-statistički ljetopis za 2012. godinu, Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb, 2013.
- Popis 2011., Državni zavod za statistiku
- Priopćenje 9.2.6. za 2007.-2012., Državni zavod za statistiku
- Priopćenje 8.1.2., od 29.04.2013., Državni zavod za statistiku
- Priopćenje 8.1.3., od 23.04.2013., Državni zavod za statistiku
- Priopćenje 9.2.1/3. od 30.04.2013., Državni zavod za statistiku
- Priopćenje 8.1.8. od 09.05.2013., Državni zavod za statistiku
- Statistički ljetopis, Državni zavod za statistiku, 2012.

- Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2012. godini. Ministarstvo unutarnjih poslova, Zagreb, siječanj 2013.
- Statističko izvješće 1469, Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2013.
- Zaštita najboljeg interesa djece, Zbornik priopćenja s godišnje konferencije i Tematskog sastanka Mreže pravobranitelja za djecu jugoistočne Europe, Zagreb 2015.
- Studije i analize 111/2012., Nasilje u obitelji: pravni okvir i pojavni oblici 2007.-2010., Državni zavod za statistiku, 2012.

Knjige, priručnici, zbornici, časopisi, znanstveni i stručni članci

- Ajduković, D.: Post-conflict socio-emotional obstacles to reconciliation. International Congress of Psychology - Program and Abstracts CDBerlin: International Society of Psychology, 2008.
- Ajduković, D.: Social (Re)construction of a Local Community After Massive Traumatization. U: Promoting the Psychosocial Well Being of Children Following War and Terrorism (ur.: Friedman, M. J., Mikus-Kos, A.). IOS Press, Amsterdam, 2005. P. 3-9
- Ajduković, M., Rajter, M., Sušac, N.: Sudjelovanje djece i roditelja u pripremi epidemiološkog istraživanja nasilja nad djecom: Iskustva fokusnih grupa. Dijete i društvo: časopis za promicanje prava djeteta (1332-3210) 12 (2010), ½. Str. 67-82
- Ajduković, Marina; Sladović Franz, Branka. Područja i ciljevi mjera stručne pomoći roditeljima izraženi kao očekivana promjena u ponašanju roditelja /Pomoć roditeljima u zaštiti dobrobiti djeteta / Ajduković, Marina (ur.). Zagreb: Društvo za psihološku pomoć, Ured UNICEF-a za Hrvatsku, 2015. Str. 87-91
- Ajduković, M. Laklija, M.: motivi uključivanja i očekivanja od supervizije voditelja mjera za zaštitu osobnih prava i dobrobiti djeteta u nadležnosti Centra za socijalnu skrb, Ljetopis socijalnog rada Vol 21, No 2, 2014.
- Ajduković, M., Rajter, M: Obiteljski ekonomski stres kao čimbenik rizika za nasilne odgojne postupke i psihosocijalnu dobrobit djece, Naklada Spal, Hrvatsko psihološko društvo 353-375, Jastrebarsko, 2014.
- Analiza stanja prava djece u Hrvatskoj 2014., Ured UNICEF-a za Hrvatsku
- Baturina, Danijel; Majdak, Marijana; Berc, Gordana. Framing the problem and challenges of dropouts in Croatia: Invisible people around us but not us / The Welfare Society – an Aim for Social Development / Roar Sundby; Arno Heimgartner (ur.). Beč: LIT VERLAG GmbH & Co. KGWien, 2016., Str. 109-126.
- Bouillet, D.: Nevidljiva djeca - od prepoznavanja do inkluzije, Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku, 2014 (monografija).
- Beskućništvo: pogled iz različitih perspektiva / Družić Ljubotina, O. (ur.). Zagreb: Gradski ured za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom, 2012. (zbornik).

- Pomoć roditeljima u zaštiti dobrobiti djeteta, Priručnik za socijalne radnike i druge stručnjake centara za socijalnu skrb, DPP i Ured UNICEF-a za Hrvatsku, Zagreb 2015.
- Amnesty International Hrvatske: Prvi koraci - Priručnik o odgoju i obrazovanju za ljudska prava (ur. Beader, M.), Zagreb, 2000.
- Baran, J.: Predškolski odgoj i obrazovanje kao socijalna investicija. Revija za socijalnu politiku, 2013., 20(1). Str. 43-64
- Bijelić, N., Gregorić, M., Mlade žene mijenjaju svijet. Rezultati istraživanja u Republici Hrvatskoj. CESI, http://www.cesi.hr/attach/i/izvještaj_istrazivanja_hr_final-2.pdf
- Bilić, V., Buljan Fladner, G. I Hrpk, H., Nasilje nad djecom i među djecom, Jastrebarsko, Naklada Slap, 2012.
- Brajša-Žganec, A. I Hanzce, I. Self-regulation, emotion understanding and aggressive behavior in preschool boys, Journal of Child, Croatian Journal of education, 2014.
- Biro, M., Ajduković, D., Čorkalo, D., Đipa, D., Milin, P., Weinstein, H.: Attitudes Towards Justice and Social Reconstruction in Bosnia and Herzegovina and Croatia. U: My neighbor, my enemy: Justice and community in the aftermath of mass atrocity (ur. Stover, E., Weinstein, H.). Cambridge University Press, Cambridge, 2004. P. 183-205
- Brajša-Žganec, A., Franc, R., Merkaš, M., Radačić, I., Šerić, M., Šikić-Mićanović, L.: Analiza stanja prava djece i žena u Hrvatskoj. Ured UNICEF-a za Hrvatsku i Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2011.
- Breber, M. Sladović Franz, B.: Uvođenje obiteljske medijacije u sustav socijalne skrbi – perspektiva stručnjaka, Ljetopis socijalnog rada Vol. 21, No 1, lipanj 2014.
- Brčić, C., Švob, M.: "Djeca u ratu", Institut za migracije i narodnosti Sveučilišta u Zagrebu, Napredak 134, 148-155, 1993.
- Buljan Flander, G.: Visokokonfliktni razvodi: djeca u središtu sukoba. Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva, Naklada Slap, Jastrebarsko 2014., Str. 375-395
- Butorac, D, Ostović, Z.: Kutija različitosti: Priručnik za odgojitelje i nastavnike. Obiteljski centar Ličko-senjske županije. 2010. (u pripremi za tiskanje)
- Čizmar, M.: Kritička analiza uloge instrumenata pretpristupne pomoći u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Hrvatskoj, poslijediplomski specijalistički rad, Studij socijalnog rada Zagreb
- Čorkalo Biruški, D., Ajduković, D.: Škola kao prostor socijalne integracije djece i mladih u Vukovaru. Friedrich Ebert Stiftung, Zagreb, 2012. Str. 24

- Čorkalo Biruški, D.: The role of school in the life of children growing up in ethnically divided post-conflict communities (izlaganje). NATO Workshop The challenges of reconciliation in post-conflict communities Dubrovnik-Mlini, Hrvatska, 28.04.-01.05.2011.
- Čukelj, Z.: Specifičnosti škola i propisi o poduzimanju mjera zaštite prava učenika i radnika škola.ppt (izlaganje na skupu ravnatelja), Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, 2013.
- Delale, E. A., Branica, V.: Ethnicity as a theme in the curriculum and research of the Department of Social Work. U: Ethnicity in Eastern Europe: A Challenge for Social Work Education (ur. Završsek, D. Zorn, J., Rihter, Lj., Žnidarec Demšar, S.). University of Ljubljana, Faculty of Social Work, Ljubljana, 2007. Str. 197-213
- Delale, E. A.; Psihosocijalne odrednice odgojnih postupaka majki predškolske djece, doktorska disertacija, Studijski centar socijalnog rada, Zagreb
- Delale, E. A., Pećnik, N.: Učestalost i međuodnosi korektivnih i preventivnih odgojnih postupaka majki djece predškolske dobi. Ljetopis socijalnog rada (1846-5412) 17 (2010), 1. Str. 49-69
- Djeca i mladi u alternativnoj skrbi; Upoznaj svoja prava! (www.sos-dsh.hr; www.udomiteljizadjecu.hr)
- Dobrotić, I. Dostupnost i korištenje usluga predškolskog odgoja i obrazovanja te drugih oblika skrbi / Kako roditelji i zajednice brinu o djeci najmlađe dobi u Hrvatskoj / Pećnik, N. (ur.). Zagreb: UNICEF Hrvatska, 2013., Str. 166-179.
- Dobrotić, Ivana; Pećnik, Ninoslava; Baran, Jelena. Potrebe roditelja i pružanje usluga roditeljima koji podižu djecu u otežanim okolnostima, Zagreb: Udruga Roditelji u akciji - RODA, 2015. (monografija)
- Dobrotić, I; Pećnik, N. Doživljaj roditeljstva, roditeljsko ponašanje i prakse: postoje li rodne razlike? / Kako roditelji i zajednice brinu o djeci najmlađe dobi u Hrvatskoj / Pećnik, Ninoslava (ur.), Zagreb: UNICEF Hrvatska, 2013. Str. 75-83.
- Družić Ljubotina, O., Ljubotina, D.: Percepcija socijalne nepravde, struktura vrijednosti, posljedice rata i religioznost kao prediktori devijantnog ponašanja mladih. Kriminologija i socijalna integracija (1330-2604) 15, 2007., 1. Str. 13-26
- Družić Ljubotina, O.: Percepcija socijalne nepravde mladih u područjima različito zahvaćenih ratom u Hrvatskoj. Ljetopis socijalnog rada (1846-5412) 14, 2007., 3. Str. 527-551
- Družić Ljubotina, O.: Perception of social injustice and youth's value system - The case of war exposed regions. 10th European conference on traumatic stress: Truth and trust after trauma: Book of abstracts Zagreb: Society for Psychological Assistance, 2007., P. 119-119

- Družić Ljubotina, O.: Atribucija uzroka siromaštva i neke psihosocijalne značajke primatelja stalne socijalne pomoći, doktorska dizertacija, Studijski centar socijalnog rada, Zagreb, 2009.
- Erenčić, M: Odrednice reakcija stručnjaka na manipulaciju djetetom u procesu razvoda braka, doktorska dizertacija, Studijski centar socijalnog rada, Zagreb
- Europski projekt istraživanja u školama o alkoholu i drugim drogama (<http://www.espad.org/>)
- Gaćina, S.: "Domovinski rat", Muzej Slavonije, Osijek, neobjavljeni rad, 1998.
- Grgurić, J.: Novi programi za promicanje dojenja, *Pediatrica Croatica* 58 (1), 2014., 151-158
- Hansen, K. A., Kaufmann R. K., Saifer, S.: Odgoj za demokratsko društvo: Priručnik za odgojitelje i roditelje. Udruga roditelja Korak po korak. Mali profesor, Zagreb, 1999.
- Kako roditelji i zajednice brinu o najmlađoj djeci u Hrvatskoj. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku 2013.
- Nevidljiva djeca – od prepoznavanja do inkluzije. Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku, 2014.
- Stanje djece u svijetu 2013. – Djeca s teškoćama u razvoju, http://www.unicef.hr/upload/file/382/191254/FILENAME/Djeca_s_teskocama_H_R_6_13_w_.pdf
- Ivanković, A.: Odnos osobnog i kolektivnog samopoštovanja, nacionalnog identiteta i konstruktivnog i slijepog patriotizma kod srednjoškolaca (diplomski rad). Filozofski fakultet Osijek, 2012.
- Javna tribina: Aktualni položaj srpske zajednice na području zapadne Slavonije - izjave predsjednika Republike Hrvatske Ive Josipovića i ministra hrvatskih branitelja Freda Matića. (<http://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/josipovic-jedan-od-preduvjeta-za-pomirenje-jest-da-djeca-idu-zajedno-u-skolu.html>)
- Karačić, Štefica; Kletečki Radović, Marijana; Krušelj-Gača, Nataša; Laklija, Maja; Milas Klarić, Ivana; Mužinić, Lana; Rusac, Silvia; Sladović Franz, Branka; Urbanc, Kristina: Individualno planiranje u socijalnom radu, udžbenik / Urbanc, Kristina (ur.). Zagreb: biblioteka Socijalnog rada, 2015.
- Kletečki Radović, M.: Siromaštvo i neki aspekti psihosocijalnog razvoja djece. Doktorska dizertacija. Studijski centar socijalnog rada, Zagreb, 2011.
- Kletečki Radović, M., Družić Ljubotina, O.: Djeca i siromaštvo u Hrvatskoj: stanje i potrebe. U: *Obrazovanje i siromaštvo u zemljama u tranziciji* (ur. Gašić-Pavišić, S., Joksimović, S.). Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, 2008., Str. 297-306

- Kovačević, S.: Otvorenost žena žrtava nasilja u obitelji u davanju iskaza policiji. Specijalistički rad. Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2011.
- Kovčo Vukadin, I.: Analiza dinamike i strukture kriminaliteta u Republici Hrvatskoj, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 18, broj 2/2011.
- Kovčo Vukadin I., Nađ I.: Nasilje u obitelji - uloga policije, Psihologija i nasilje u suvremenom društvu - Zbornik radova znanstveno-stručnog skupa Psihologija nasilja i zlostavljanja, 2007.
- Kregar Orešković, K., Sladović Franz, B.: Mogućnosti i izazovi kvalitativnog pristupa u istraživanju skrbi za djecu. U: Kvalitativni pristup u društvenim znanostima (ur. Koller Trbović, N., Žižak, A.) Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb, 2008., Str. 119-150
- Krizmanić, M., Kolesarić, V.: Tolerancija u svakidašnjem životu, psihologija tolerancije, Naklada SLAP, Jastrebarsko, 2003.
- Kuzman, M., Pavić Šimetin, I., Pejnović Franelić, I.: Djeca i mladi u društvenom okruženju : Rezultati istraživanja za Hrvatsku i Grad Zagreb / The Health Behaviour in School-aged Children/. Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb, 2012.
- Kuzman, M.i dr.: ESPAD - The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs 2011., ppt. Hrvatski zavod za javno zdravstvo Zagreb, 2012.
- Laklija, M.: Psihosocijalna obilježja udomitelja i iskustvo udomiteljstva djece, doktorska disertacija, Studijski centar socijalnog rada, Zagreb, 2009.
- Laklija, Maja; Sladović Franz, Branka: Individualni plan skrbi za dijete u udomiteljskoj obitelji, Zagreb: Sirius - Centar za psihološko savjetovanje, edukaciju i istraživanje, 2013. (priručnik)
- Laklija, M., Sladović Franz, B: Individualni plan skrbi za dijete u udomiteljskoj obitelji, Sirius - Centar za psihološko savjetovanje, edukaciju i istraživanje, 2013., Zagreb
- Leutar, D., Oršulić, V: Povezanost socijalne podrške i nekih aspekata roditeljstva u obiteljima s djecom s teškoćama u razvoju, Revija za socijalnu politiku, 153-176, Svezak 22, Br. 2, 2015.
- Leutar, Z., Hlupić, S., Vladić, J., Čaljkušić, M.: Metode socijalnog rada s osobama s invaliditetom, Zagreb, 2015.
- Ljubešić, M: Early childhood intervention: can we cooperate better? Izlaganje na skupu Humboldt-Kolleg 12-15.6.2013. Resources of Danubian region: The possibility of cooperation and utulization, Beograd, Srbija, 2013.

- Maleš, D, Milanović, M., Stričević, I.: Živjeti i učiti prava, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Istraživačko-obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko građanstvo, 2003.
- Maleš, D, Stričević, I.: Roditelji i prava djeteta, Udruženje Djeca prva, Zagreb, 2004.
- Maleš, D, Stričević, I.: Zlostavljanje među učenicima može se spriječiti, Udruženje Djeca prva, Zagreb, 2005.
- Maleš, D., Stričević, I.: Mi poznajemo i živimo svoja prava: Priručnik za odgoj i obrazovanje o pravima djeteta u osnovnoj školi, II. izdanje. Školska knjiga, 2003.
- Maleš, D., Stričević, I.: Odgoj za demokraciju u ranom djetinjstvu: Priručnik za rad s djecom predškolske dobi na usvajanju humanih vrijednosti. Biblioteka Djeca prva, 2005.
- Maričić, J., Kamenov, Ž., Horvat, K.: Predrasude u dječjoj dobi: provjera dviju skala socijalne distance. Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, 21, 2012., 1 (115)., Str. 137-158
- Maričić, J., Kamenov, Ž., Horvat, K.: Predrasude u dječjoj dobi: provjera dviju skala socijalne distance. Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, 21 (1(115)), 2012., Str. 137-158
- Matančević, J., Bežovan, G.: Dometi i ključni čimbenici razvoja civilnog društva u Hrvatskoj temeljem tri vala istraživanja. Revija za socijalnu politiku, 20(1)., 2013., Str. 21-42
- Matković, T.: Obrazovanje roditelja, materijalni status i rano napuštanje školovanje u Hrvatskoj: trendovi u proteklom desetljeću. Društvena istraživanja, 19 (4-5). 2010., Str. 643-667
- Matković, T., Dobrotić, I.: Promjene u obuhvatu programima predškolskog odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj na nacionalnoj i županijskoj razini između 1990. i 2012. godine. Revija za socijalnu politiku, 20(1)., 2013., Str. 65-74
- Miharija M. i Kuridža B.: Mišljenja i stavovi djece i mladih u Hrvatskoj. Istraživanje o dječjim pravima među djecom osnovnoškolskog uzrasta - rezultati, Zagreb, UNICEF, 2011.
- Milić Babić, M; Socijalna podrška, obilježja roditelja i djeteta kao odrednica doživljaja roditeljstva, doktorska disertacija, Studijski centar socijalnog rada, Zagreb, 2012.
- Milanović, M.: Djetinjstvo i prava djeteta - program kolegija. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek u Petrinji, 2008.

- Milas Klarić, Ivana. Pravni status skrbnika kao jamstvo zaštite ljudskih prava odraslih Zagreb: Pravni fakultet u Zagrebu i Zavod za građanskopravne znanosti i obiteljsku znanost Pravnog fakulteta u Zagrebu, 2010. (monografija)
- Milanović, M., Stričević, I., Maleš, D., Sekulić-Majurec, A.: Skrb za dijete i poticanje ranog razvoja djeteta u Republici Hrvatskoj, Targa, Zagreb, 2000., Str. 163
- Milas, G., Rimac, I., Karajić, N.: Mir u Hrvatskoj - rezultati istraživanja. Ur.: Vuleta, B., Batarelo, V. J. Hrvatski Caritas: Franjevački institut za kulturu mira, Zagreb; Split. 2001., Str. 57
- Milas, G., Rimac, I., Karajić, N.: Spremnost na oprost i pomirenje nakon Domovinskog rata u Hrvatskoj. Društvena istraživanja (1330-0288) 16, 2007., 6. Str. 1151-1173
- Milić Babić, M., Franc, I., Leutar, Z.: Iskustva s ranom intervencijom roditelja djece s teškoćama u razvoju, Ljetopis socijalnog rada Vol. 20, No. 3, ožujak 2014.
- Miljenović, Ana; Blažeka Kokorić, Slavica; Berc, Gordana. Kvaliteta života obitelji na različitim ruralnim područjima: primjer četiriju općina Sisačko-moslavačke županije. / Sociologija i prostor. 54, 2016., 1; 19-44 (članak, znanstveni)
- Ministarstvo socijalne politike i mladih: Brošura za udomitelje. <http://www.mspm.hr/content/search?SearchText=Bro%C5%A1ura+za+udomitelje>
- Ministarstvo socijalne politike i mladih: Brošura o udomiteljstvu za djecu. <http://www.mspm.hr/content/search?SearchText=Bro%C5%A1ura+o+udomiteljstvu+za+djecu>
- Ministarstvo znanosti obrazovanja i sporta. Obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina. <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=3154>, Zagreb, 2013.
- Nakić Radoš, S. i sur. Učestalost i korelati traumatskog porođaja. Usporedno istraživanje u Hrvatskoj i u Ujedinjenom Kraljevstvu, izlaganju na skupu XIX. Dani psihologije u Zadru 29.- 31.5.2014.
- OkvirKO - priručnik za osnaživanje mladih u procesu izlaska iz alternativne skrbi, udruga IGRA - za pružanje rehabilitacijsko-edukacijske i psiho-socijalno pedagoške pomoći, SOS Dječje selo Hrvatska i Dječji dom "Maestral", 2014.
- Odbor ministara Vijeća Europe: Smjernice odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci, Vijeće Europe, Strasbourg, 2014.
- OECD: What students know and can do: student performance in reading, mathematics and science, PISA 2009 (Što učenici znaju i mogu učiniti: rezultati učenika u čitanju, matematici i znanosti, PISA 2009.), (<http://www.pisa.oecd.org>), rezultati: sažetak, 2010.

- Pećnik, N., Radočaj, T., Tokić, A.: Uvjerenja javnosti o ispravnim roditeljskim postupcima prema djeci najmlađe dobi. Društvena istraživanja (1330-0288) 20, 2011., 3. Str. 625-646
- Pećnik, N., Starc, B. Rastimo zajedno - program radionica za roditelje najmlađe djece: Priručnik za voditelje. Ured UNICEF-a za Hrvatsku, Zagreb, 2010., Str. 313
- Pećnik, N., Tokić, A.: Roditelji i djeca na pragu adolescencije: Pogled iz tri kuta, izazovi i podrška, Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, 2011.
- Pećnik, N.: Što odgajatelji, učitelji i pedagozi trebaju znati o međugeneracijskom prijenosu nasilnog ponašanja. U: Nasilje i nasilno ponašanje u školi, vrtiću, učeničkom domu (Ur.: Vrgoč, H.). Hrvatski pedagoško-književni zbor, Zagreb, 2007. str.: 77-90
- Pećnik, N.; Dobrotić, I. Roditeljske potrebe za podrškom i dostupnost usluga za podršku roditeljstvu: perspektiva predstavnika jedinica lokalne i područne samouprave / Kako roditelji i zajednice brinu o djeci najmlađe dobi u Hrvatskoj / Pećnik, Ninoslava (ur.). Zagreb: UNICEF Hrvatska, 2013. Str. 241-250.
- Pećnik, Ninoslava; Starc, Branka; Ljubešić, Marta; Jelić, Minja; Pribela Hodap, Sonja; Grubić, Marina: Rastimo zajedno PLUS - program radionica s roditeljima djece s teškoćama u razvoju (priručnik za voditelje), Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku, 2014., (priručnik)
- Suvremeno roditeljstvo i prava djeteta / Prava djece - multidisciplinarni pristup / Dubravka Hrabar (ur.). Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2016., str. 173-195.
- Pećnik, Ninoslava: Roditeljske razvojno poželjne i razvojno nepoželjne interakcije s djecom najmlađe dobi / Kako roditelji i zajednice brinu o djeci najmlađe dobi u Hrvatskoj / Pećnik, Ninoslava (ur.). Zagreb: UNICEF Ured za Hrvatsku, 2013., str. 54-66.
- Penezić Z., Lacković-Grgin K.: Tranzicija u roditeljstvo i promjene u obitelji, Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva, Jastrebarsko, Naklada Slap i hrvatsko psihološko društvo, (43-69), 2014.
- Rajter, M.: Obiteljski stresori i obilježja obitelji kao prediktori nasilja nad djecom. Doktorski rad. Pravni fakultet, Zagreb, 2013.
- Rendulić, D., Sindik, Z.: Poticanje dječjih kompetencija u dječjem vrtiću: Socijalna i građanska kompetencija u programu Dječjeg vrtića Maslačak (izlaganje, ppt). Dječji vrtić "Maslačak", Zaprešić, 2013.
- Rendulić, D., Sindik, Z.: Razvoj Nacionalnog programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava u vrtiću Maslačak, Zaprešić (izlaganje), Agencija za odgoj i obrazovanje, 2013.

- Rogić-Hadžalić, D., Kos, J.: Nasilje u obitelji 2001.-2006., Policija i sigurnost (Zagreb), god. 18., 2009., br. 4.
- Sindik J., Horvat V., Zvezdana S.: How do preschool children in Croatian kindergartens perceive children that belong to different race?, 2013.
- Sindik, J., Veselinović Z.: Karakteristike nasilja nad djecom i između djece predškolske dobi. U: Zbornik radova sa skupa Nasilje nad djecom i među djecom (ur. V. Kolesarić) Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, 2008.
- Sladović Franz, Branka. Koncept sigurnosti kao temelj svih intervencija u zaštiti djece / Pomoć roditeljima u zaštiti dobrobiti djeteta / Ajduković, Marina (ur.).Zagreb: Društvo za psihološku pomoć, Ured UNICEF-a za Hrvatsku, 2015., Str. 52-72.
- Smotra projekata iz područja Nacionalnog programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo 2012. (ur. Mićanović, M.). Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb, 2012.
Smotra projekata iz područja Nacionalnoga programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo (upute i kriteriji), Agencija za odgoj i obrazovanje,
http://dns.azoo.hr/azoo/images/Natjecanja2013/Smotra_projekata_2013.doc, Zagreb, 2013.
- Sovar, I: Institucionalizacija i deinstitucionalizacija ustanova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi, Ljetopis socijalnog rada, vol. 22, No. 2, 2015.
- Stričević, I.: Nacionalni program odgoja i obrazovanja za ljudska prava u sustavu predškolskog odgoja - kako ga oživotvoriti u predškolskoj ustanovi Zbornik radova skupa: Dani dječjih vrtića Grada Zagreba, 2003.
- Šućur, Z., Kletečki Radović, M., Družić Ljubotina, O., Babić, Z. Siromaštvo i dobrobit djece predškolske dobi u Republici Hrvatskoj. Zagreb: UNICEF. Zagreb: UNICEF - ured za Hrvatsku, 2015 (monografija).
- Šućur, Z.: Rizici dječjeg siromaštva u Hrvatskoj – Prioriteti za poduzimanje odgovarajućih mjera, dokument je predstavljen na konferenciji Djeca u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti: izazovi i mogućnosti, Zagreb, studeni 2010.
- Šućur, Z. , Kletečki Radović, M., Družić Ljubotina O., Babić Z. Siromaštvo i doborbit djece predškolske dobi u Republici Hrvatskoj, Ured UNICEF-a Za Hrvatsku 2015. (http://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2015/09/Publikacija_Siromastvo_Unicef_2015_online.pdf)
- Uloga i učinkovitost dječjih doplatka i socijalne pomoći kao mehanizama socijalne sigurnosne mreže, UNDP Hrvatska, Zagreb (https://issuu.com/undp/hr/docs/uloga_i_ucinkovitost_djecjih_doplat)

- Uzelac, A.: Postupak pred sudom. U: Vodič uz Zakon o suzbijanju diskriminacije (ur: Šimonović Einwalter T.) Ured za ljudska prava Vlade Republike Hrvatske, Zagreb, 2009.
- Uzelac, M.: Za Damire i Nemire: Vrata prema nasilju – Priručnik miroljubivog rješavanja problema u školi i ublažavanja trauma. Mali korak, Zagreb, 1997.
- Vejmelka, L.; Okolinske i osobne odrednice nasilja među djecom u dječjim domovima, doktorska dizertacija, Studijski centar socijalnog rada, Zagreb, 2012.
- Veselinović, Z., Sindik, J., Janković, A.: Istraživanje razloga i načina roditeljskog "discipliniranja" djece predškolske dobi. Zbornik radova znanstveno-stručnog skupa Psihologija nasilja i zlostavljanja. Osijek, 2006.
- Velki, T., Kuterovac Jagodi, G., Uloga strukturalnih i procesnih obiteljskih čimbenika u objašnjenju dječjega nasilničkog ponašanja prema vršnjacima, Ljetopis socijalnog rada Vol 22, No. 2, 2015.
- Zenzarević Šlosen, I. (ur.): Učiti za mir – Analitika i normativna podloga za uvođenje vrijednosti, sadržaja i metoda mirovnog obrazovanja u formalni obrazovni sustav, Centar za mirovne studije, Zagreb, 2010.
- Žic Ralić, A., Obilježja vršnjačke interakcije i iskustvo vršnjačkog nasilja kod djece i mladih s ADHD-om, Ljetopis socijalnog rada, vol 21, no. 3, siječanj 2015.

Internetske stranice izabranih institucija

- Agencija za odgoj i obrazovanje (<http://www.azoo.hr>)
- Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (<http://www.aoo.hr>)
- Centar za certificiranje sustava upravljanja d.o.o. (<http://cro-cert.hr>)
- Državni zavod za statistiku (<http://www.dzs.hr>)
- Hrabri telefon (www.hrabritelefon.hr)
- Hrvatska gospodarska komora (<http://www.hgk.hr>)
- Hrvatska liječnička komora (<http://www.hlk.hr>)
- Hrvatska narodna banka (<http://www.hnb.hr>)
- Hrvatski zavod za javno zdravstvo (<http://www.hzjz.hr>)
- Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (<http://www.mirovinsko.hr>)
- Hrvatski zavod za norme (www.hzn.hr)
- Hrvatski zavod za zapošljavanje (<http://www.hzz.hr>)
- Hrvatsko društvo za kvalitetu (<http://www.hdkvaliteta.hr>)
- Hrvatsko društvo za kvalitetu (www.hdkvaliteta.hr)
- Ministarstvo financija (<http://www.mfin.hr>)
- Ministarstvo socijalne politike i mladih (<http://www.mspm.hr>)
- Ministarstvo unutarnjih poslova (<http://www.mup.hr>)

- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (<http://public.mzos.hr>)
- Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva (<http://civilnodrustvo.hr>)
- Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja (<http://www.ncvvo.hr>)
- Plavi telefon (www.plavi-telefon.hr)
- Nacionalna kampanja NE govoru mržnje na internetu (www.dislajkamrznju.hr)
- Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba (<http://www.poliklinika-djeca.hr>)
- Pravobranitelj za djecu (<http://www.dijete.hr>)
- Savjet za nacionalne manjine (<http://www.savjet.nacionalne-manjine.info>)
- UNICEF Ured za Hrvatsku (<http://www.unicef.hr>)
- Ured za udruge (<http://www.udruge.gov.hr>)

DODATAK

U sklopu ove situacijske analize održan je sastanak fokus grupe koju čine organizacije civilnoga društva koje se aktivno bave glavnim temama ove analize i, šire, PRECEDE projekta. Stoga je fokus grupa bila strukturirana ispitivanjem sadašnjeg stanja poštovanja različitosti i izgradnje mira, kako bi se dobio uvid u prepreke i podržavajuće faktore te kako bi se zaključcima iznesenima u radu fokus grupe dobile preporuke za zagovaračke aktivnosti kojima bi se potpomoglo unapređenje zakonodavstva te praksi koje se odnose na poštovanje različitosti i izgradnju mira.

Članice fokus grupe su predstavnice udruga i ustanova u lokalnoj zajednici koje su članice nacionalne mreže PRECEDE projekta u Hrvatskoj.

Sastanak i mišljenje fokus grupe

U fokus grupi sudjelovale su stručnjakinje iz sljedećih organizacija: Centar za djecu, mlade i obitelj Velika Gorica, Iskra – Centar za edukaciju i savjetovanje, Sirius - Centar za psihološko savjetovanje, edukaciju i istraživanje, Udruženje Djeca prva, Društvo Naša djeca Maksimir, Centar za edukaciju i savjetovanje Sunce i Centar za civilne inicijative.

Pitanje 1: Vaše iskustvo kako vas političari i općenito predstavnici vlasti motiviraju na rad u pogledu poštivanja različitosti i kulture mira u vašoj profesionalnoj praksi.

Članice fokus grupe smatraju da ih predstavnici vlasti ne motiviraju, a pojedini političari, i to više oni na lokalnoj razini, su spremni podržati neke aktivnosti, ako im civilni sektor predloži. Članice su svjesne da postoji znatan broj strategija, zakona i podzakonskih akata koji uređuju pitanje ljudskih prava i pitanje poštivanja različitosti. Smatraju da strategije uglavnom nemaju akcijski učinak. U njima su navedeni ciljevi, rokovi, ali sve se događa prigodno, deklarativno. Mnogi propise koji štite prava djece doživljavaju kao deklarativna, a ne nešto životna pravila nastalo na stvarnim potrebama djece.

Primjer dobre prakse na ovu temu je suradnja između KBC Zagreb, Društva naša djeca Maksimir i grada Zagreba kao nositelja vlasti na lokalnoj razini kroz projekt "Igrajmo se u bolnici! - psihosocijalno osnaživanje kronično bolesne djece s malignim oboljenjima".

Članice fokus grupe složna da je uloga organizacija civilnog društva da se političare potiče. Problem je što se civilne udruge paralelno bore za egzistenciju, a događa se da i dobre ideje za projekte civilnog društva se ne uklapaju u postojeće natječaje. Politika i lokalne vlasti gledaju udruge kao trošak, a ne investiciju, što bi trebali biti. Trošak je dati sredstva za djecu jer ona nisu glasači, a i njihovi roditelji često nisu ciljani glasači jer dolaze iz obitelji sa problemima ili su siromašni. To je investicija koja će se vidjeti za 30 godina.

Pitanje 2: Koje su osnovne razlike između politika i prakse u odnosu na uključivanje ranjivih skupina djece u Hrvatskoj, prema vašem dosadašnjem iskustvu?

Broj djece koja su smještena u domovima prema izvještaju Pravobraniteljice za djecu za 2015. godinu je u porastu u odnosu na godinu prije što je u suprotnosti sa Strategijom o

deinstitucionalizaciji tzv. "Master plan". Deinstitucionalizacija se kreće, ali jako sporo. Sustav je spor i još nisu osigurani potpuni uvjeti.

Iako je propisima i planovima zacrtan veći broj udomiteljskih obitelji istraživanja pokazuju da je 50% udomitelja u Hrvatskoj bez završenog osnovnoškolskog obrazovanja, udomitelji uglavnom žive u ruralnim dijelovima države, prosječno su stari od 50 do 60 godina, a djeca koju udomljavaju su u riziku. Oni trebaju neka znanja i vještine za udomiteljstvo koja im se ne pružaju u dovoljnoj mjeri. Poznati su primjeri da roditelji dolaze u posjet udomiteljskoj obitelji i neprimjernog su ponašanja prema udomiteljima. Nema sustavno riješene zaštite udomitelja zbog čega pojedini udomitelji odustaju od udomiteljstva. Svi se slažu da treba biti još više edukacije o udomiteljstvu i promocije udomiteljstva u javnosti. Pojedine udruge provode projekte za unaprjeđivanje udomiteljstva i rade s udomiteljima, a važno da udruge udomitelja još jačaju svoje kompetencije zagovaranja i svoj utjecaj u društvu. Grupa se slaže da je važno pojačati materijalna primanja udomitelja i riješiti njihov status.

Članice grupe iznose da su u praksi u riziku i ona djeca čiji se roditelji razvode. Sukobe među roditeljima nitko ne rješava i sudstvo je jako sporo u donošenju čak i privremenih rješenja o skrbi nad djecom.

Nadalje, članice grupe ističu kao rizičnu skupinu čine djeca koja žive u siromaštvu, a posebice djeca koja žive u ruralnim područjima i rubnim gradskim područjima jer su njima nedostupne mnoge aktivnosti koje su inače besplatne. Važno je u ruralnim sredinama osigurati dostupnost izvanškolskih aktivnosti za djecu. Djeca koja nisu obuhvaćena predškolskim odgojem i obrazovanjem su u lošijoj poziciji od ostalih. Političari na lokalnoj razini ne bave se dovoljno ovom problematikom.

Pitanje 3: Koji su, prema vašem iskustvu, primjeri dobre prakse uključivanja ranjivih skupina djece u Republici Hrvatskoj?

Jedan primjer dobre prakse je u gradu Velika Gorica u kojem je osnovna škola koju pohađa slijepo dijete postavila trakice po školi, ugradila zvučni semafor, a dijete je vrlo aktivna članica Dječjeg gradskog vijeća i potpuno je integrirana. Ovaj primjer pozitivno utječe na cijelu lokalnu zajednicu jer se o teškoćama govori i mijenja se svijest. Ustanove su kroz fondove EU povukle sredstva, pa škole ugrađuju liftove, pazi se na dostupnost svih sadržaja za djecu s invaliditetom.

Grad Zagreb koji ima riješene zvučne semafore za slabovidne i trake po pločnicima te izdvaja novac za rad sa djecom u riziku od socijalne isključenosti.

Drugi primjer dobre prakse je program "Igram do škole" kojeg provodi Udružuje Djeca prva. Projekt je namijenjen djeci predškolske dobi koja se nalaze u riziku od socijalne isključenosti. Program financira Grad Zagreb i provodi na lokacijama Kozari bok i Novi Jelkovec u Zagrebu, a u njega su uključena djeca romske, bošnjačke, albanske i drugih nacionalnih manjina koja žive u tim lokalnim zajednicama.

Pitanje 4: Koje skupine djece su u najvećem riziku od socijalne isključenosti u vašoj zemlji? Zašto?

Članice fokusne grupe smatraju da su u najvećem riziku djeca sa teškoćama, siromašna djeca, naročito siromašna djeca iz ruralnih područja, te djeca sa zdravstvenim teškoćama i djeca sa problemima u ponašanju.

Istraživanja koja je provodio UNICEF Hrvatska pod nazivom "Siromaštvo i dobrobit djece predškolske dobi u Hrvatskoj" kome je cilj bio utvrditi raširenost siromaštva među djecom predškolske dobi pokazuje da 65% siromašne djece dolazi iz ruralnih područja. Ovo istraživanje je pokazalo da su djeca koja žive u uvjetima siromaštva visoko materijalno i socijalno deprivirana u svim područjima potrebnim za optimalan razvoj djece.

Primjer dobre prakse je DV Potočnica u kojem su dobro integrirana djeca s teškoćama u vrtičke skupine.

Članice grupe su kao problem navele i pitanje opravdanosti odgode polaska u školu djece s teškoćama u razvoju, a mišljenja i iskustva su različita. Ponekad je odgoda škole opravdana, a ponekad nije. Vrlo je pozitivno uvođenje asistenata u nastavi i pomagača za djecu s teškoćama.

Djeca s problemima u ponašanju su također skupina djece u riziku od socijalne isključenosti jer se za njih rijeđe pronalaze asistenti u nastavi, a i okolina ima manje razumijevanja za takvu djecu.

Pitanje 5: Opišite neka od svojih iskustava prepreka na koje djeca - ranjive skupine i marginalizirane skupine djece - nailaze u procesu inkluzije u ustanove koje su zadužene za rani razvoj.

Jedna od prepreka je pitanje infrastrukture, iako u Hrvatskoj postoje zakonski propisi vezani uz dostupnost i arhitektonske barijere, u praksi se oni ne provode u dovoljnoj mjeri.

Sljedeću prepreku članice grupe vide u nepostojanju dovoljnog broja didaktičkih materijala za djecu s teškoćama u predškolskim ustanovama. Odgojiteljice često donose svoje didaktičke igračke.

Opisan je primjer dobre prakse u Karlovcu i u Zagrebu, gdje udruge provode projekt posudionice igračaka i bilo bi dobro da se takva praksa proširi i na druga područja.

Također, djeca s kroničnim bolestima namaju mogućnost adekvatnog pristupa zbog nedostatne edukacije odgojitelja.

Prema mišljenju članica grupe, velika prepreka u procesu inkluzije je slaba informiranost društva o pojedinoj problematici. Institucije su i dalje zatvorene za suradnju. Ne postoje niti tiskani materijali poput letaka ili brošura preko kojih bi se javnost na jednostavan način informirala o pojedinoj problematici.

Prepreka su predrasude profesionalaca, kao i pomanjkanje edukacije na većini fakulteta o radu s djecom s teškoćama. Svi se slažu da bi trebalo bi više poticati mlade na volontiranje i stjecanje iskustva tijekom studija kako bi se razvile potrebne vještine.

Pitanje 6: Opišite proces uključivanja kulture mira i poštivanja različitosti u vaš rad.

Poštivanje kulture različitosti odvija se u organizacijama civilnog društva svakodnevno i predstavlja bazu cjelokupnog djelovanja. Važno je prihvaćanje različitosti i ako je tako u organizaciji, onda se to prenosi na korisnike.

Važnu ulogu u procesu uključivanja kulture mira i poštivanja različitosti ima supervizija. Međutim, i dalje je postoji problem financiranja civilnog sektora, koji uključuje financiranje "hladnog pogona", a sredstva za superviziju nadgradnja su na ta osnovna sredstva.

Pitanje 7: Objasnite proces praćenja procesa poštivanja različitosti i kulture mira u Hrvatskoj.

Praćenje ostvarivanja dječjih prava i poštivanja različitosti u Hrvatskoj provodi Vijeće za djecu koje podnosi godišnje izvješće, zatim Ured Pravobraniteljice za djecu i UNICEF Hrvatska. Međutim, članice smatraju da ova pitanja nisu danas glavna tema u društvu jer to pitanje nije prepoznato kao važno, osim na razini pojedinačnih vrtića i ustanova. Na nacionalnoj razini problem su i mediji koji ne poštuju kulturu različitosti te sadržajem promoviraju nasilje, čemu su djeca izložena.

Primjer dobre prakse vezan uz medije je primjer izvještavanja o nedavnom napadu na romski vrtić u Zagrebu. Mediji su dobro popratili taj incident (RTL, HRT), tako da se i na tom polju vidi napredak u posljednjih 20 godina.